

Minima-effectrapportage gemeente Voorschoten 2017

De invloed van landelijke en gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie van inwoners met
lage inkomens

Minima-effectrapportage gemeente Voorschoten 2017

De invloed van landelijke en gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie
van inwoners met lage inkomens

Voorwoord

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) is een onafhankelijke stichting. Het Nibud heeft tot doel particuliere huishoudens inzicht te laten verkrijgen in hun inkomsten en uitgaven, en vaardigheid aan te leren om planmatig met geld om te gaan. Het Nibud probeert dit doel te bereiken door rechtstreeks voorlichting te geven, zowel via de massamedia als via eigen brochures over diverse budgetonderwerpen, zoals kostgeld en alimentatie.

Daarnaast wil het Nibud hetzelfde doel bereiken via professionals die zich bezighouden met vormen van financiële advisering en voorlichting. Dit zijn professionals uit zowel de maatschappelijke hulp- en dienstverlening als het financieel bedrijfsleven, en sectoren van het onderwijs. Het Nibud ondersteunt deze groepen met eigen publicaties (Budgethandboek, Prijzengids, Rekenprogramma's) en door deskundigheidsbevordering in de vorm van opleidingen en trainingen.

Bij dit alles gaat het Nibud uit van een standaardmethode van begroten. Dit resulteert in een reeks voorbeeldbegrotingen met referentiecijfers die zijn gebaseerd op empirisch wetenschappelijk onderzoek. Het Nibud stelt de keuzevrijheid en de eigen verantwoordelijkheid van de huishoudens voorop.

Het Nibud geeft gemeenten meer inzicht in het effect van hun minimabeleid. Door middel van een minima-effectrapportage (MER) helpt het Nibud gemeenten het geld bestemd voor minimabeleid, optimaal te besteden.

Deze rapportage is uitgevoerd door het Nibud, in opdracht van de gemeente Voorschoten. Met dit onderzoek wil de gemeente Voorschoten zicht krijgen hoe het minimabeleid er op dit moment voor staat. Gelijktijdig vindt een soortgelijk onderzoek plaats voor de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Wassenaar. Dit rapport wordt afgesloten met een vergelijking tussen de drie gemeenten.

Utrecht, maart 2017

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	9
1.1 Centrale vraag.....	9
1.2 Kern minima-effectrapportage	9
1.3 Leeswijzer	10
2. Onderzoeksmethode: begrotingen	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Basispakket & restpakket	11
2.3 Uitgavensoorten	13
2.4 Inkomsten	14
2.5 De begrotingen.....	14
3. Minimabeleid	15
3.1 Landelijk minimabeleid	15
3.2 Lokaal minimabeleid.....	15
3.2.1 Kwijtscheldingsbeleid	15
3.2.2 Collectieve (aanvullende) zorgverzekering	16
3.2.3 Individuele inkomenstoeslag.....	16
3.2.4 Regeling maatschappelijke participatie	16
3.2.5 Tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten.....	17
3.2.6 Computer- en tabletregeling	17
3.2.7 Stichting Leergeld.....	18
3.2.8 Regeling voor pensioengerechtigden	18
3.2.9 Kinderopvang en peuterspeelzaal.....	18
3.2.10 Individuele bijzondere bijstand.....	19
3.3 Huishoudens met een zorgvraag	19
3.3.1 Collectieve zorgverzekering	20
3.3.2 Bijzondere bijstand chronisch zieken en gehandicapten	20
3.3.3 Uitgangspunten huishoudens met zorgvraag	20

4. Resultaten.....	25
4.1 Huishoudsamenstelling	25
4.1.1 Vóór invulling van het restpakket	25
4.1.2 Na invulling van het restpakket	25
4.2 Inkomensniveau	30
4.2.1 Vóór invulling van het restpakket	30
4.2.2 Na invulling van het restpakket	30
4.2.3 Individuele inkomenstoelage	32
5. Conclusies en aanbevelingen	33
5.1 Algemeen	33
5.2 Regelingen	34
5.3 Aandachtspunten	38
6. Vergelijking met gemeenten Leidschendam-Voorburg en Wassenaar	41
6.1 Huishoudtypen	41
6.2 Inkomensniveaus	444
6.2.1 Vóór invulling van het restpakket	444
6.2.2 Na invulling van het restpakket	44
6.3 Conclusies	455
Bijlage 1: Begrotingen	47
Bijlage 2: Inkomsten	57
Bijlage 3: Verantwoording uitgaven	59

1. Inleiding

1.1 Centrale vraag

Iedere gemeente beschikt over mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de financiële positie van inwoners met lage inkomens. Dat kan bijvoorbeeld door het kwijtschelden van gemeentelijke heffingen en/ of door bijzondere bijstand. Het is echter niet direct zichtbaar wat in de praktijk de effecten van die maatregelen zijn op het budget van verschillende groepen huishoudens.

De centrale vraag van dit onderzoek luidt:

Wat is het effect van landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in de gemeente Voorschoten?

Bekeken wordt welke groepen huishoudens in de gemeente goed profiteren van de verschillende inkomensondersteunende maatregelen en welke groepen minder goed. Ook maakt deze rapportage een eventuele armoedeval inzichtelijk.

Het doel van een minima-effectrapportage is inzicht te geven in de koopkracht van de armste groepen in de gemeente en in de effecten van landelijke en gemeentelijke maatregelen daarop. De resultaten van de effectrapportage kunnen als basis dienen voor de verdere ontwikkeling van het minimabeleid van de gemeente Voorschoten.

1.2 Kern minima-effectrapportage

In deze minima-effectrapportage wordt voor een aantal huishoudtypen de koopkracht inzichtelijk gemaakt. In overleg met de gemeente Voorschoten is een keuze gemaakt voor de volgende negen voorbeeldsituaties:

- a. Alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd;
- b. Alleenstaande oudere (AOW-gerechtigd);
- c. Eenoudergezin met twee jongere kinderen (3 en 5 jaar);
- d. Paar onder de AOW-gerechtigde leeftijd;
- e. Paar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
- f. Ouder paar, AOW-gerechtigd;
- g. Alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met zorgvraag;
- h. Alleenstaande oudere (AOW-gerechtigd) met zorgvraag;
- i. Paar met zorgvraag en thuiswonend werkend kind van 25 jaar.

De rapportage laat zien welke effecten de landelijke en gemeentelijke maatregelen hebben op de koopkracht van de huishoudtypen bij verschillende inkomensniveaus. Voor elk van de negen huishoudens worden berekeningen gemaakt bij de volgende inkomens:

- netto minimum inkomen (norm Participatiewet of AOW);
- 110 procent van het netto minimum inkomen;
- 120 procent van het netto minimum inkomen;
- 130 procent van het netto minimum inkomen.

Onder netto minimum inkomen verstaan we het toepasselijk minimum inkomen voor een specifiek type huishouden. Voor een alleenstaande onder de AOW-leeftijd is dit gelijk aan 70 procent van het wettelijk minimumloon. Voor een alleenstaande vanaf de AOW-leeftijd is dit gelijk aan de hoogte van de AOW. Bij 110, 120 en 130 procent van het netto minimum inkomen vermenigvuldigen we de toepasselijke bijstandsnorm met respectievelijk 1,1, 1,2 en 1,3.

Het kan vóórkomen dat een huishouden met een inkomen op 110 procent van het minimum hiervan minder overhoudt dan een huishouden op 100 procent van het minimum, omdat de eerste groep huishoudens buiten de regelingen voor financiële ondersteuning valt. Dit rapport maakt dit effect, de armoedeval, inzichtelijk.

Bij huishoudens boven de AOW-gerechtigde leeftijd wordt officieel niet gesproken van een armoedeval, omdat zij gewoonlijk niet uitstromen van een uitkering naar betaald werk. Toch kan er bij hen ook sprake zijn van een geringere bestedingsmogelijkheid bij een hoger inkomen. Voor het gemak wordt dit ook als armoedeval aangemerkt.

De huur vormt in de meeste huishoudens de hoogste uitgave op de begroting. De huurprijzen in dit onderzoek zijn vastgesteld in overleg met de gemeente Voorschoten. Deze huren zijn 592,55 euro voor een- en tweepersoonshuishoudens en 635 euro voor huishoudens met drie of meer personen.

1.3 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 gaat in op de onderzoeksmethode. Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de lokale inkomensondersteunende regelingen die worden doorberekend in deze effectrapportage. Vervolgens geeft hoofdstuk 4 de onderzoeksresultaten weer. In hoofdstuk 5 staan de conclusies en aanbevelingen. Tot slot wordt in hoofdstuk 6 een vergelijking gemaakt met de minima-effectrapportages van de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Wassenaar. In de bijlagen wordt meer informatie gegeven over bronnen van de referentiecijfers en de inkomensopbouw.

2. Onderzoeksmethode: begrotingen

2.1 Inleiding

Om het effect van inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens te berekenen, maakt het Nibud gebruik van **begrotingen**. Uit deze begrotingen zijn de **inkomsten en uitgaven** van de huishoudens af te lezen.

De begrotingen in deze rapportage zijn gemaakt voor negen verschillende huishoudtypen op vier verschillende inkomensniveaus. Hierbij gaan we ervan uit dat huishoudens in een huurwoning leven.

De begrotingen zijn voor groepen van huishoudens. De bedragen in de begrotingen zijn **gemiddelden**; in werkelijkheid zal de financiële situatie van de individuele huishoudens er anders uitzien. De begroting laat dus niet zien in hoeverre een individueel huishouden een sluitende begroting heeft. Wel wordt duidelijk in hoeverre een groep huishoudens een sluitende begroting heeft. Bij het opstellen van de begrotingen wordt geen rekening gehouden met schulden, omdat daarover niets algemeen te zeggen valt. Schulden komen echter vaak voor onder mensen met lage inkomens.

Alle begrotingen zijn **maandbegrotingen**, waarbij de inkomsten en uitgaven zijn omgerekend naar gemiddelde maandbedragen. In de praktijk kunnen er flinke verschillen zijn tussen de maanden van het jaar. Vakantiegeld wordt bijvoorbeeld jaarlijks uitgekeerd, maar wordt in deze rapportage uitgedrukt in een maandelijks bedrag. Het inkomen is in iedere begroting een vast gegeven.

De uitgavenkant vullen we in volgens de methode van het basispakket en het restpakket.

2.2 Basispakket & restpakket

- Het **basispakket**: alle uitgaven die als noodzakelijk kunnen worden beschouwd.
- Het **restpakket**: het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan is bestemd voor de meer vrije bestedingen. De uitgaven in het restpakket worden in twee delen gesplitst: de uitgaven voor **sociale participatie** en de **overige uitgaven**.

In bijlage 3 staan de uitgangspunten en de samenstelling van het basis- en het restpakket beschreven. Het basispakket en het restpakket zijn op bepaalde punten verschillend voor de diverse huishoudtypen. Een alleenstaande staat immers voor andere kosten dan bijvoorbeeld een gezin met kinderen.

Sociale participatie wordt door velen als noodzakelijk beschouwd en is in veel gemeenten op de een of andere manier onderdeel van het minimabeleid.

De kosten van het restpakket nemen toe, naarmate het inkomen stijgt. In de eerste plaats komt dit door hogere reiskosten. Iemand met een inkomen (net) boven het sociaal minimum zal een laagbetaalde baan hebben en kosten voor woon-werkverkeer maken. Soms worden deze kosten door de werkgever vergoed, maar in deze rapportage wordt daar niet van uitgegaan.

Bovendien worden de kosten voor participatie verminderd met het bedrag dat de gemeente hiervoor beschikbaar stelt. Voor de gemeente Voorschoten gaat het om de tegemoetkoming vanuit de Regeling maatschappelijke participatie. De vergoedingen vanuit deze regeling worden verstrekt tot een inkomensniveau van 110 procent. Boven dit inkomensniveau vervallen de bijdragen, waardoor de kosten van participatie hoger uitvallen en het restpakket dus duurder wordt.

Naast de uitgaven zoals gespecificeerd in het pakket aan sociale participatie kunnen nog allerlei overige uitgaven als voorbeeld in het restpakket worden opgenomen. In dit onderzoek zijn dat:

- de kosten voor woon-werkverkeer;
- zakgeld voor de kinderen;
- de kosten voor een huisdier.

Naast de noodzakelijke uitgaven van de pakketten zijn er in individuele gevallen moeilijk of niet-vermijdbare uitgaven. Dit zijn uitgaven die voor een bepaald persoon **onontkoombaar** zijn. Bijvoorbeeld wanneer iemand een speciaal dieet moet volgen. Voor dit soort uitgaven is individuele bijzondere bijstand mogelijk. Individuele bijzondere bijstand is het vangnet door dergelijke kostenposten, maar is niet in de begrotingen opgenomen, omdat dit afhankelijk is van de persoonlijke situatie.

2.3 Uitgavensoorten

In alle begrotingen onderscheidt het Nibud drie soorten uitgaven:

VASTE LASTEN

- Dit zijn periodiek terugkerende uitgaven, waarbij het bedrag veelal elke periode hetzelfde is. Vaak is er een contract afgesloten voor deze uitgaven.

RESERVERINGSUITGAVEN

- Dit zijn uitgaven die niet iedere maand terugkomen. De bedragen voor de verschillende reserveringsuitgaven zou een huishouden in principe maandelijks opzij moeten zetten om deze onregelmatige uitgaven direct te kunnen betalen.

HUISHOUDELIJKE UITGAVEN

- Dit zijn regelmatig terugkerende uitgaven, waarvan het bedrag per keer (per aankoopbeurt) verschilt.

De kaders hieronder geven weer welke uitgavenposten onder elk van de categorieën (vaste lasten, reserveringsuitgaven, huishoudelijke uitgaven) vallen.

Vaste lasten

Huur
Energie
Gas
Elektriciteit
Water
Gemeentelijke heffingen
Waterschapsheffingen
Telefoon, televisie, internet
Verzekeringen
Zorgverzekering: basis
Zorgverzekering: aanvullend
Overige verzekeringen
Onderwijs
Kinderopvang
Bankkosten
Vervoer

Reserveringsuitgaven

Kleding en schoenen
Inventaris
Onderhoud huis en tuin
Eigen risico
Eigen bijdragen,
zelfzorgmedicijnen

Huishoudelijke uitgaven

Voeding
Was- en schoonmaakmiddelen
Persoonlijke verzorging
Huishoudelijke dienstverlening

In deze rapportage wordt gerekend met **minimale bedragen** die huishoudens nodig hebben om deze uitgaven te kunnen betalen.

Voor de uitgaven is waar mogelijk uitgegaan van **lokale tarieven**. Voorbeelden hiervan zijn de tarieven voor heffingen, de premie van de collectieve zorgverzekering en de kosten van de peuterspeelzaal.

2.4 Inkomsten

In deze rapportage worden op vier inkomensniveaus begrotingen opgesteld voor de betreffende voorbeeldhuishoudens: het minimuminkomen (bijstand/AOW-uitkering), 110 procent, 120 procent en 130 procent van het netto minimuminkomen. Met bijstandsniveau wordt in deze rapportage bedoeld de norm op grond van de Participatiewet, artikel 5 lid 1 sub c.

Uitgangspunt in deze rapportage is het totaal besteedbaar maandinkomen. Dat inkomen bestaat uit alle inkomsten van het huishouden, zoals netto salarissen, uitkeringen, kortingen op de belasting, huurtoeslag, vakantiegeld, kinderbijslag en kindgebonden budget. In de begrotingen is geen rekening gehouden met eigen vermogen of eventuele inkomsten daaruit. Hoe deze regelingen doorwerken in de begrotingen en wat de invloed is op het inkomen van de verschillende huishoudens is te zien in bijlage 1.

In de rapportage wordt verondersteld dat de huishoudens maximaal gebruik maken van alle regelingen die op hen van toepassing zijn.

In bijlage 2 staat aanvullende informatie over de gekozen uitgangspunten bij de inkomens.

2.5 De begrotingen

Volgens de methodiek die hierboven staat beschreven, worden de begrotingen opgesteld. Deze begrotingen staan in bijlage 1.

3. Minimabeleid

In dit hoofdstuk worden diverse landelijke en gemeentelijke regelingen voor inkomensondersteuning van minima beschreven. Alleen de regelingen die in de berekeningen zijn meegenomen komen in dit hoofdstuk aan bod. Paragraaf 3.1 beschrijft de landelijke regelingen; in paragraaf 3.2 komen de lokale inkomensondersteunende regelingen aan bod. Per regeling wordt een korte beschrijving gegeven van de belangrijkste kenmerken en voorwaarden.

3.1 Landelijk minimabeleid

Bij het opstellen van de begrotingen worden de landelijke heffingskortingen (algemene heffingskorting, arbeidskorting, inkomensafhankelijke combinatiekorting en de [alleenstaande] ouderenkorting), landelijke toeslagen (zorgtoeslag, huurtoeslag, kinderopvangtoeslag, kindgebonden budget) en de kinderbijslag in de berekeningen opgenomen.

3.2 Lokaal minimabeleid

Naast de landelijke inkomensondersteunende maatregelen heeft de gemeente Voorschoten voor huishoudens met een laag inkomen ook een lokaal minimabeleid. De regelingen die worden opgenomen in de berekeningen komen in de volgende paragrafen aan bod.

3.2.1 Kwijtscheldingsbeleid

In de gemeente Voorschoten kan kwijtschelding worden aangevraagd voor de afvalstoffenheffing, de rioolheffing en de hondenbelasting voor de eerste hond. De gemeente toetst bij het vaststellen van de kwijtschelding aan 100 procent van de norm op grond van de Participatiewet. Dat wil zeggen dat, afhankelijk van het vermogen, huishoudens met een inkomen op bijstandsniveau in principe geen gemeentelijke heffingen hoeven te betalen. Bij een inkomen hierboven wordt de betalingscapaciteit berekend door het inkomen te verminderen met het norminkomen. Er vindt een correctie plaats voor de eigen uitgaven aan huur, voor nominale ziektekostenpremies en voor de netto kosten van kinderopvang.

Bij het waterschap (Hoogheemraadschap van Rijnland) is kwijtschelding mogelijk voor de zuiveringsheffing en de watersysteemheffing ingezetenen. Bij de berekening van de kwijtschelding hanteert het waterschap, net zoals de gemeente, de norm van maximaal 100 procent van de bijstandsnorm.

De kwijtschelding voor de gemeentelijke heffingen en de waterschapsbelasting wordt apart berekend. De betalingscapaciteit kan dus tweemaal worden ingezet.

3.2.2 Collectieve (aanvullende) zorgverzekering

Het verzekeren tegen ziektekosten is voor iedereen wettelijk verplicht. Daarom biedt de gemeente Voorschoten inwoners met een laag inkomen een collectieve zorgverzekering aan. Deelnemers kunnen kiezen voor zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid of Menzis. De premie bij Menzis bedraagt 126,22 euro per maand. Het vergoedingspakket bij zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid is iets uitgebreider en hier bedraagt de maandpremie 134,99 euro.

Om voor deelname aan de collectieve zorgverzekering in aanmerking te komen, hanteert de gemeente Voorschoten een inkomensgrens van 130 procent van de toepasselijke bijstandsnorm. Ook is de vermogensgrens zoals genoemd in de Participatiewet van toepassing.

In de begrotingen rekenen we met de verzekering bij Zorg en Zekerheid. Hiermee wordt de (financieel) meest ongunstige situatie weergegeven, waarmee de gemeente zicht krijgt op de situatie van huishoudens die zich uitgebreider (moeten) verzekeren.

De kosten van de zorgverzekering zijn opgenomen onder de post “zorgverzekering”.

3.2.3 Individuele inkomenstoelage

De individuele inkomenstoelage in de gemeente Voorschoten is bedoeld voor huishoudens tussen de 21 jaar en de AOW-gerechtigde leeftijd, die gedurende een periode van drie jaar over een inkomen beschikken dat niet hoger is dan 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

Voorwaarden om voor de individuele inkomenstoelage in aanmerking te komen, is dat er geen zicht op inkomensverbetering is. Daarbij wordt rekening gehouden met de eigen krachten en bekwaamheden en met de eigen inspanningen om het inkomen te verbeteren.

De hoogte van de individuele inkomenstoelage bedraagt 387 euro voor alleenstaanden, 497 euro voor alleenstaande ouders en 554 euro voor (echt)paren.

Bij de resultaten van deze rapportage wordt een vergelijking gemaakt tussen huishoudens die in aanmerking komen voor de individuele inkomenstoelage en huishoudens die hier geen recht op hebben.

3.2.4 Regeling maatschappelijke participatie

Inwoners van de gemeente Voorschoten met een laag inkomen kunnen een tegemoetkoming krijgen om deel te nemen aan sociale, culturele en sportieve

activiteiten. Volwassenen ontvangen hiervoor maximaal 138 euro per jaar. Kinderen tot 18 jaar kunnen maximaal 212 euro per jaar vergoed krijgen. Met dit bedrag kunnen ouders voor hun kinderen ook zwemlessen bekostigen; er is dan geen geld meer voor het betreffende kind voor andere activiteiten. Om voor de regeling in aanmerking te komen, mag het inkomen niet hoger zijn dan 110 procent van de toepasselijke bijstandsnorm. Ook geldt de vermogenstoets vanuit de Participatiewet. In de begrotingen zijn de genoemde vergoedingen verrekend met de post “sociale participatie”.

3.2.5 Tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten

Inwoners met een laag inkomen en schoolgaande kinderen kunnen een vergoeding krijgen voor school-, cultuur- of sportkosten. Bijvoorbeeld om schoolreisjes, schriften, boeken of een fiets van te betalen. Voor kinderen op de basisschool bedraagt de tegemoetkoming 229 euro per kind per jaar, kinderen die naar het voortgezet onderwijs gaan kunnen in aanmerking komen voor 436 euro per jaar. Er geldt een inkomensgrens van 110 procent van de geldende bijstandsnorm en de vermogensgrens zoals genoemd in de Participatiewet is van toepassing.

Deze regeling wordt in de begroting verwerkt bij de uitgaveposten “onderwijs” en “vervoer” (in deze laatste post zijn de kosten voor een fiets opgenomen) en “sociale participatie”.

3.2.6 Computer- en tabletregeling

Inwoners van de gemeente Voorschoten met kinderen in groep 7 of 8 van het basisonderwijs of kinderen die naar het voortgezet of middelbaar onderwijs gaan, kunnen een vergoeding krijgen voor een computer en een tablet.

Voor een computer kan per gezin een keer in de vijf jaar een vergoeding van maximaal 540 euro worden aangevraagd. Voor een tablet bedraagt de vergoeding maximaal 310 euro.

Om voor de regeling in aanmerking te komen geldt een inkomensgrens van 110 procent van de geldende bijstandsnorm en de vermogensgrens zoals genoemd in de Participatiewet.

In de begroting van het huishouden met oudere kinderen wordt de vergoeding voor een computer verrekend met de post “inventaris” (het bedrag voor de computer wordt eerst gedeeld door vijf (jaar) en vervolgens door twaalf (maanden)).

Omdat in de begrotingen geen kosten voor een tablet zijn meegenomen, kunnen deze ook niet in mindering worden gebracht. De mogelijkheid om naast een computer, ook de kosten van een tablet vergoed te krijgen, moet hier echter wel benoemd worden.

3.2.7 Stichting Leergeld

Leergeld Voorschoten valt onder de Stichting Leergeld Leidschendam-Voorburg en kent drie voorzieningen:

- Contributie voor één buitenschoolse activiteit: sport, muziekles etc.
- Gift in natura: een goede fiets en een tweedehands computer (vanaf groep 8).
- Kosten die niet betaald kunnen worden uit de tegemoetkoming school-, cultuur- en sportkosten.

De Stichting Leergeld vormt een aanvulling op het gemeentelijke minimabeleid. Zo kunnen ook huishoudens met een inkomen (net) boven de gemeentelijke inkomensgrens voor een bijdrage in aanmerking komen. Dit kan bijvoorbeeld gaan om huishoudens die gebruik (moeten) maken van schuldhulpverlening.

In de begrotingen zijn geen vergoedingen van de Stichting Leergeld verwerkt. We gaan ervan uit dat de onderzochte huishoudens gebruik kunnen maken van de voorzieningen van de gemeente.

3.2.8 Regeling voor pensioengerechtigden

Voor pensioengerechtigden met een laag inkomen is een tegemoetkoming mogelijk voor de kosten voor sport, cultuur en abonnementen op krant of telefoon. Ook de aanschaf van duurzame gebruiksgoederen valt onder deze regeling.

Om voor de regeling in aanmerking te komen mag het inkomen niet hoger zijn dan 110 procent van de geldende bijstandsnorm en het vermogen mag niet hoger zijn dan de vermogensgrens uit de Participatiewet. Voor de vergoeding duurzame gebruiksgoederen mag het inkomen de afgelopen drie jaar niet hoger zijn geweest dan 110 procent van de bijstandsnorm.

De vergoeding voor sport, cultuur en abonnementen bedraagt maximaal 122 euro per kalenderjaar. Voor de aanschaf of vervanging van duurzame gebruiksgoederen kan een maal in de drie jaar een bedrag van 1.085 euro worden aangevraagd.

In de begrotingen worden deze tegemoetkomingen verwerkt in respectievelijk de post "sociale participatie" en de post "inventaris".

3.2.9 Kinderopvang en peuterspeelzaal

Op grond van de Wet kinderopvang kunnen ouders van kinderen tot twaalf jaar een tegemoetkoming toegekend krijgen voor de kosten van kinderopvang. Vervolgens resteert een eigen bijdrage voor deze kosten. Deze eigen bijdrage in de kosten van de kinderopvang wordt in de gemeente Voorschoten niet vergoed vanuit de bijzondere bijstand.

Een alleenstaande ouder met een (bijstands)uitkering maakt in dit onderzoek geen gebruik van de kinderopvang. In dat geval zijn er geen kosten voor kinderopvang.

Daarom zijn in de begrotingen op 100 procent geen kosten voor kinderopvang opgenomen. Wel rekenen we een bedrag voor de peuterspeelzaal.

De gemiddelde kosten van een peuterspeelplek voor twee dagdelen per week zijn 40 euro per maand. Dit tarief is niet gekoppeld aan inkomen. Lage inkomens betalen dus ook het volledige bedrag.

Bij een inkomen boven bijstandsniveau gaan we ervan uit dat de alleenstaande ouder enkele dagen per week werkt en gebruik maakt van de kinderopvang. Bij 110 procent van het minimum inkomen wordt gerekend met 20 uur kinderopvang per week, bij een inkomen op 120 en 130 procent wordt uitgegaan van 30 uur kinderopvang.

De kosten voor kinderopvang en de peuterspeelzaal zijn in de begrotingen opgenomen onder de post "schoolkosten/kinderopvang". De kinderopvangtoeslag die de betreffende huishoudens ontvangen is in de begrotingen opgenomen bij de inkomsten.

3.2.10 Individuele bijzondere bijstand

De gemeente Voorschoten verstrekt voor bijzondere en noodzakelijke kosten individuele bijzondere bijstand. Onder 110 procent van de norm is er geen sprake van draagkracht; boven 110 procent van de norm wordt 100 procent van het inkomen beschouwd als draagkracht.

De individuele bijzondere bijstand wordt in dit onderzoek niet meegenomen omdat deze sterk afhankelijk is van de persoonlijke situatie. Hiervan uitgezonderd zijn de huishoudtypen met een zorgvraag. Bij deze huishoudtypen gaan we uit van een aantal veronderstellingen (zie ook paragraaf 3.3). Indien voor een of meer van deze voorzieningen individuele bijzondere bijstand kan worden aangevraagd, wordt dit meegenomen in de begroting. Overige verstrekkingen vanuit de individuele bijzondere bijstand worden, net als bij de andere huishoudtypen, niet meegenomen.

3.3 Huishoudens met een zorgvraag

In dit onderzoek worden ook een aantal huishoudens met een zorgvraag onderzocht: een alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd, een alleenstaande vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd en een paar met een inwonend meerderjarig kind. Hieronder wordt eerst dieper ingegaan op de regelingen van de gemeente Voorschoten voor huishoudens met een zorgvraag. Daarna wordt het profiel van deze huishoudtypen nader omschreven en wordt bekeken wat het effect hiervan is op de maandbegroting van deze huishoudens.

3.3.1 Collectieve zorgverzekering

Zoals in paragraaf 3.2.2 staat beschreven, kent de gemeente Voorschoten een uitgebreide zorgverzekering waar huishoudens met extra zorgkosten veel profijt van kunnen hebben.

3.3.2 Bijzondere bijstand chronisch zieken en gehandicapten

Chronisch zieken en gehandicapten met een laag inkomen (tot en met 110 procent van de geldende bijstandsnorm) kunnen in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de aantoonbare meerkosten die zij maken vanwege hun aandoening. In de gemeente Voorschoten bedraagt het maximale bedrag per persoon in 2017 227 euro per kalenderjaar.

3.3.3 Uitgangspunten huishoudens met zorgvraag

Om de begrotingen voor huishoudens met een zorgvraag op te stellen, moeten zogenoemde zorgprofielen worden opgesteld. Eerst dan kan bepaald worden wat voor deze huishoudens de extra kosten zijn, en welke vergoedingen daar tegenover staan. De profielen zijn opgesteld door het Nibud, in samenspraak met Ieder(In) en met de gemeente.

Het profiel voor het voorbeeldhuishouden vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd ziet er als volgt uit:

- Herstellende van herseninfarct
- Hartklachten
- Natriumbeperkt dieet
- Bril
- Gehoorapparaat
- Rollator
- Een medicijn dat door de aanvullende zorgverzekering vergoed wordt
- Lichte vorm van incontinentie
- Maakt gebruik van tafeltje-dek-je (vijf maaltijden per week)
- 3 uur huishoudelijke verzorging per week
- 14 uur persoonlijke verzorging per week
- 4 uur verpleging per week
- Personenalarmering
- Gebruik belbus/collectief vervoer
- Woningaanpassing (drempels weg, verhoogde wc)

Voor het voorbeeldhuishouden onder de AOW-gerechtigde leeftijd geldt het volgende zorgprofiel:

- Stofwisselingsziekte
- Longproblemen
- Hoog medicijngebruik (deels eigen bijdrage voor betalen)
- Rolstoelgebonden
- 2 uur huishoudelijke verzorging per week
- 12 uur persoonlijke verzorging per week
- 4 uur verpleging per week
- Personenalarmering
- Gebruik belbus / collectief vervoer
- Woningaanpassing (drempels weg, verhoogde WC)

Gezien het bovenstaande, zal de begroting van de huishoudens met een zorgvraag op diverse punten afwijken van de standaardbegrotingen:

- De **huishoudelijke verzorging** is in de gemeente Voorschoten een maatwerkvoorziening. Voor de maatwerkvoorziening geldt een inkomensafhankelijke eigen bijdrage via het CAK.

De eigen bijdrage is afhankelijk van het bijdrageplichtige inkomen, leeftijd en huwelijkse staat. De minimale eigen bijdrage bedraagt 17,50 euro per vier weken (19 euro per maand). De groep gehuwden/samenwonenden onder de pensioengerechtigde leeftijd vormt hierbij een uitzondering, voor deze groep is het minimale bedrag vanaf 2017 nul euro.

De additionele kosten bedragen 12,5 procent van het inkomen boven een bepaald drempelinkomen. Voor alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd ligt het drempelbedrag op 22.632 euro per jaar, voor een meerpersoonshuishouden is dit 35.000 euro. Alleenstaande AOW-gerechtigden hebben een drempelbedrag van 17.033 euro per jaar.

Binnen de collectieve zorgverzekering bij Zorg en Zekerheid wordt de eigen bijdrage Wmo voor de huishoudelijke hulp tot een bedrag van 370 euro per kalenderjaar vergoed. Voor de volgende situaties geldt een eigen bijdrage die hoger is dan 370 euro per jaar en waarvan dit deel op de begroting wordt doorgerekend:

- Voor een alleenstaande oudere met een inkomen op 130 procent is deze 456 euro.

- Voor een paar met een thuiswonend kind en een inkomen op 120 procent is deze 528 euro.
- Voor een paar met een thuiswonend kind en een inkomen op 130 procent is deze 756 euro.

De extra kosten voor de huishoudens met een zorgvraag worden verrekend met de uitgavenpost “huishoudelijke dienstverlening”.

- Ook de **persoonlijke verzorging** valt onder de Wmo, waarvan de eigen bijdrage wordt vergoed via de collectieve zorgverzekering. Er komen in de begroting geen extra kosten meer bij.
- De **verpleging** valt in het basispakket van de zorgverzekering. Ook hiervoor komen er dus geen extra kosten bij.
- De **maaltijdvoorziening** zorgt voor meerkosten ten opzichte van de situatie waarin de warme maaltijd zelf wordt bereid. Voor deze meerkosten wordt alleen in incidentele gevallen bijzondere bijstand verstrekt, maar dat wordt niet meegenomen in deze rapportage. Huishoudens die gebruik (moeten) maken van de maaltijdvoorziening betalen de meerkosten hiervan dus zelf. De gemiddelde kosten van een maaltijd bedragen 6,35 euro. Hier worden de kosten voor een zelf bereide maaltijd weer vanaf gehaald, waarmee de meerkosten uitkomen op 4,04 euro per maaltijd voor alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd en 4,17 euro voor ouderen. Voor vijf maaltijden per week komt dit neer op respectievelijk 86,86 euro en 89,66 euro per maand. We gaan er in deze rapportage van uit dat huishoudens met een inkomen tot en met 110 procent van de geldende bijstandsnorm deze kosten kunnen compenseren vanuit de bijzondere bijstand voor chronisch zieken en gehandicapten (tot een bedrag van 227 euro). De resterende kosten zijn in de begrotingen van de huishoudens met zorgvraag opgenomen onder de post “voeding”.
Voor het gezin (paar met thuiswonend meerderjarig kind) met zorgkosten rekenen we geen extra kosten. We gaan ervan uit dat andere gezinsleden de maaltijd kunnen verzorgen.
- De kosten voor de **personenalarmering** worden in de gemeente Voorschoten vergoed via de collectieve zorgverzekering. Deze kosten drukken dus niet op de begroting van de onderzocht voorbeeldhuishoudens met een zorgvraag.

- Voor de extra **waskosten** in verband met incontinentie gaan we uit van twee keer per week extra wassen, wat neerkomt op 8,25 euro per maand. Voor deze kosten geeft de gemeente geen vergoeding. De extra waskosten zijn opgenomen onder de post “was- en schoonmaakmiddelen”.
- Het huishouden met een zorgvraag maakt gebruik van **aanvullend vervoer**. Huishoudens met een Wmo-vervoerspas voor de Regiotaxi betalen een gereduceerd tarief. In 2017 geldt een tarief van 0,73 euro per reiszone voor een jongere alleenstaande huishouden en 0,48 euro voor een oudere. Per rit geldt een opstarttarief van de prijs van een zone.
In deze rapportage wordt gerekend met vier ritten per maand van drie reiszones voor een enkele reis. Hiermee komen de extra reiskosten uit op 23,36 euro per maand respectievelijk 15,36 euro.
Verder gaan we ervan uit dat er geen gebruik wordt gemaakt van de fiets; deze kosten zijn daarom uit de begroting gehaald. De extra vervoerskosten zijn opgenomen onder de post “vervoer”.
- De kosten voor een **woningaanpassing** (drempels weg, verhoogde WC), die vanuit de Wmo wordt toegekend, worden doorgegeven aan het CAK voor de inning van de eigen bijdrage. Het CAK berekent aan de hand van het inkomen en vermogen wat dan de eigen bijdrage wordt en de periode waarover men moet betalen.
Omdat huishoudens met een zorgvraag de eigen bijdrage al betaald hebben voor de huishoudelijke verzorging, komen er hier geen extra kosten meer bij.

De bovenstaande kosten en bijbehorende vergoedingen hebben betrekking op de zorgprofielen die als uitgangspunt voor deze minima-effectrapportage zijn gekozen. Uiteraard zal het zorgprofiel per individu verschillend zijn en daarmee zullen er dus ook verschillende kosten zijn.

In de gehanteerde zorgprofielen wordt bijvoorbeeld uitgegaan van een eigen bijdrage voor huishoudelijke verzorging. Echter, ook dagbesteding en persoonlijke begeleiding vallen onder de Wmo en ook hiervoor is een eigen bijdrage verschuldigd. Dit is niet in de begrotingen meegenomen, omdat de gekozen zorgprofielen hier niet om vragen.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van het onderzoek. Eerst komen de verschillen tussen de huishoudtypen in de gemeente Voorschoten aan bod. Vervolgens worden de verschillende inkomensniveaus met elkaar vergeleken.

Een en ander wordt schematisch weergegeven in tabel 1. Deze tabel geeft een overzicht van de bestedingsruimte die de onderzochte huishoudtypen hebben, nadat zij de uitgaven uit het basispakket en het restpakket hebben gedaan. In de laatste twee kolommen wordt het saldo weergegeven van huishoudens die in aanmerking komen voor inkomenstoeslag.

Een negatief saldo op de maandbegroting is in rood weergegeven. Indien een hoger inkomen leidt tot minder bestedingsruimte (de zogenoemde armoedeval) dan is dit bij het betreffende inkomensniveau aangegeven met een rood pijltje.

4.1 Huishoudsamenstelling

4.1.1 Vóór invulling van het restpakket

Uit de tweede kolom ('saldo na basispakket') blijkt dat bijna alle onderzochte huishoudens voldoende inkomsten hebben om de noodzakelijke uitgaven uit het basispakket te bekostigen. Uitzondering is de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een zorgvraag en een inkomen op bijstandsniveau. Deze alleenstaande komt maandelijks 49 euro te kort om alle noodzakelijke uitgaven te kunnen bekostigen.

4.1.2 Na invulling van het restpakket

Wanneer ook naar de bestedingen in het restpakket wordt gekeken, krijgen meerdere huishoudentypen met tekorten op hun maandbegroting te maken.

Voor de alleenstaande onder de AOW-leeftijd en het paar zonder kinderen is het restpakket bij een inkomen op 100, 110 en 120 procent van het toepasselijk minimum niet volledig te bekostigen. Bij een inkomen op 130 procent van het minimum kan dit wel.

Het paar met oudere kinderen en de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een zorgvraag, kunnen op geen van de onderzochte inkomensniveaus het restpakket bekostigen.

Tabel 1. Overzicht saldo inkomsten min uitgaven

a. Alleenstaande			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 37	€ -65	€ 69	€ -33	
110%	€ 118	€ -51	€ 150	€ -19	
120%	€ 180	€ -3	€ 180	€ -3	
130%	€ 246	€ 63	€ 246	€ 63	

b. Alleenstaande oudere			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 242	€ 156			
110%	€ 279	€ 147			↓
120%	€ 323	€ 167			
130%	€ 379	€ 223			

c. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 279	€ 131	€ 321	€ 173	
110%	€ 410	€ 196	€ 451	€ 238	
120%	€ 426	€ 152	€ 426	€ 152	↓
130%	€ 524	€ 251	€ 524	€ 251	

d. Paar zonder kinderen			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 46	€ -100	€ 93	€ -53	
110%	€ 128	€ -88	€ 174	€ -42	
120%	€ 201	€ -38	€ 201	€ -38	
130%	€ 243	€ 4	€ 243	€ 4	

e. Ouder paar zonder kinderen			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 288	€ 162			
110%	€ 299	€ 126			↓
120%	€ 367	€ 160			
130%	€ 451	€ 244			

f. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 39	€ -216	€ 85	€ -170	
110%	€ 132	€ -194	€ 178	€ -148	
120%	€ 117	€ -284	€ 117	€ -284	↓
130%	€ 142	€ -259	€ 142	€ -259	↓

Tabel 1. Overzicht saldo inkomsten min uitgaven

g. Alleenstaande met zorgvraag			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ -49	€ -151	€ -17	€ -118	
110%	€ 32	€ -137	€ 65	€ -104	
120%	€ 75	€ -108	€ 75	€ -108	↓
130%	€ 142	€ -41	€ 142	€ -41	

h. Alleenstaande oudere met zorgvraag			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 154	€ 57			
110%	€ 190	€ 48			↓
120%	€ 215	€ 59			
130%	€ 264	€ 108			

i. Paar met zorgvraag en thuiswonend werkend kind			inclusief inkomens toeslag		
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 624	€ 367	€ 670	€ 414	
110%	€ 675	€ 414	€ 721	€ 460	
120%	€ 778	€ 483	€ 778	€ 483	
130%	€ 878	€ 583	€ 878	€ 583	

a. Alleenstaande

In Voorschoten komt een alleenstaande met een bijstandsuitkering na invulling van het restpakket 65 euro per maand te kort en op 110 procent van de norm komt dit tekort uit op 51 euro. Bij een inkomen van 120 procent van de bijstandsnorm is het inkomen ook net niet hoog genoeg om alle uitgaven in het restpakket te kunnen betalen. Op 130 procent is het wel voldoende.

Alleenstaanden kunnen hun kosten niet delen met anderen en hebben dus niet de schaalvoordelen waar (eenouder)gezinnen wel van profiteren. Nadat alle noodzakelijke uitgaven uit het basispakket zijn bekostigd, houden zij te weinig inkomen over voor sociale participatie.

b. Alleenstaande oudere

Alleenstaanden vanaf de AOW-leeftijd hebben voldoende bestedingsruimte om alle uitgaven te betalen. Zij houden, na invulling van het restpakket, 156 euro over om vrij te besteden als zij alleen een AOW-uitkering hebben.

Het maandelijkse AOW-bedrag is hoger dan de bijstand waardoor deze huishoudens meer ruimte om te besteden hebben.

c. Eenoudergezin met jonge kinderen (3 en 5 jaar)

Het eenoudergezin met twee jonge kinderen heeft voldoende inkomsten om naast de uitgaven uit het basispakket, de uitgaven uit het restpakket te kunnen bekostigen. Nadat alle uitgaven uit het basispakket en restpakket zijn betaald, houdt dit huishouden op bijstandsniveau 131 euro per maand over om vrij te besteden.

d. Paar zonder kinderen

Het paar zonder kinderen kan tot en met een inkomensniveau van 120 procent het restpakket niet bekostigen. Pas op 130 procent wordt het saldo positief. Een belangrijke oorzaak van dit tekort ligt in het feit dat een paar de kosten van twee volwassenen moet dragen, zoals de kosten van de zorgverzekering, kleding en voeding. De hogere bijstandsnorm voor een paar is veelal niet voldoende om deze extra kosten op te vangen.

e. Ouder paar zonder kinderen

Evenals de alleenstaande oudere, kan het AOW-gerechtigde paar alle uitgaven uit het restpakket bekostigen. Dit geldt voor alle onderzochte inkomensniveaus. Paren met alleen een AOW-uitkering houden in Voorschoten maandelijks 162 euro vrij te besteden over.

f. Paar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar)

Het paar met twee oudere kinderen heeft van alle onderzochte huishoudtypen de minste bestedingsruimte. Dit huishouden kan op geen van de onderzochte inkomensniveaus het restpakket bekostigen. Op bijstandsniveau is er een maandelijks tekort van 216 euro.

Zoals eerder aangegeven, weegt de hogere bijstandsnorm voor een paar niet op tegen de extra kosten van twee volwassenen. Hier bovenop komen de kosten voor twee oudere kinderen, die hoger liggen dan de uitgaven voor jonge kinderen. Deze combinatie maakt dit huishoudtype financieel zeer kwetsbaar.

De gemeentelijke inkomensondersteuning in Voorschoten werkt zeker in het voordeel van huishoudens met (oudere) kinderen. Zo zijn er de tegemoetkoming voor school-, cultuur- en sportkosten, de computer/tabletregeling en de regeling maatschappelijke participatie. Daarbij wordt al rekening gehouden met het feit dat de kosten van oudere kinderen hoger zijn. De vergoeding voor kinderen die naar het voortgezet onderwijs gaan is bijna twee keer zo hoog als die voor kinderen op de basisschool. Dit alles is echter niet voldoende om de ongunstige Ausgangssituatie van dit gezin te compenseren.

g. Alleenstaande met extra zorgkosten

De begroting van huishoudens met een zorgvraag wijkt op diverse punten af van de standaardbegrotingen, waardoor andere saldi resulteren.

In paragraaf 4.1.1 is aangegeven dat de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met extra zorgkosten op bijstandsniveau 49 euro te kort komt om het basispakket te bekostigen. Wanneer ook naar de uitgaven uit het restpakket wordt gekeken, loopt dit tekort op tot 151 euro. Ook op de overige onderzochte inkomensniveaus is er een tekort. Op 130 procent is het saldo nog 41 euro negatief.

h. Alleenstaande oudere met extra zorgkosten

De alleenstaande oudere met een zorgvraag heeft niet met tekorten op de begroting te maken. Vergeleken met de alleenstaande oudere *zonder* zorgkosten houdt dit huishouden tot een inkomen van 110 procent van het toepasselijk minimum, maandelijks 99 euro per maand minder over. Op 120 procent is het 108 euro minder en op 130 procent van de bijstandsnorm is dit verschil 115 euro. Op 120 procent heeft het huishouden geen recht meer op de bijzondere bijstand voor chronisch zieken en gehandicapten en op 130 procent heeft dit huishouden daarbij een hogere eigen bijdrage CAK. Ondanks dat blijft het saldo voor de alleenstaande oudere met extra zorgkosten op alle onderzochte inkomensniveaus positief.

i. Paar met zorgvraag en inwonend werkend kind

Bij het paar met zorgvraag en een inwonend werkend kind van 25 jaar, gaan we ervan uit dat een van de ouders zorg nodig heeft volgens het profiel van de huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd (zie paragraaf 3.3.3).

Het kind heeft een baan en ontvangt hiervoor het minimumloon. Op de hogere inkomensniveaus vermenigvuldigen we dit loon met respectievelijk 1,1, 1,2 en 1,3.

Het inkomen van de ouders wordt constant gehouden op bijstandsniveau. Omdat dit huishouden te maken krijgt met de kostendelersnorm, wordt de bijstandsnorm wel lager, namelijk 86,87 procent.

Vanwege het inkomen van het kind heeft dit huishouden, ondanks de extra zorgkosten, niet met tekorten op de begroting te maken. Na invulling van het restpakket heeft dit huishouden nog 367 euro over voor vrije bestedingen. Dit positieve saldo loopt op naar 583 euro op 130 procent.

Hierbij moet worden aangetekend dat in deze rapportage het inkomen van het kind volledig wordt opgeteld bij het gezinsinkomen en verrekend met alle uitgaven waar dat gezin minimaal voor staat.

4.2 Inkomensniveau

Voor elk huishoudtype zijn verschillende inkomensniveaus doorgerekend. Naast het minimum inkomen zijn inkomens op 110, 120 en 130 procent van het netto minimum inkomen gespecificeerd.

Soms leidt een hoger inkomen tot een beperktere bestedingsmogelijkheid. Dit komt doordat landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende maatregelen, zoals huurtoeslag en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, er niet op voorhand toe leiden dat een huishouden meer te besteden heeft bij een hoger inkomen. In dat geval is sprake van een armoedeval. Deze situatie ontstaat vaak wanneer huishoudens vanuit een uitkering uitstromen naar betaald werk. Op dat moment nemen de kosten door werk toe en komen rechten op diverse inkomensondersteunende regelingen (gedeeltelijk) te vervallen.

4.2.1 Vóór invulling van het restpakket

Na invulling van het basispakket (en vóór invulling van het restpakket) hebben de meeste onderzochte huishoudens meer bestedingsruimte naarmate hun inkomen toeneemt. Uitzondering is het paar met twee oudere kinderen: op 110 procent houdt dit huishouden 132 euro per maand over nadat alle noodzakelijke uitgaven zijn betaald en op 120 procent 117 euro.

Bij een inkomen op 120 procent van het toepasselijk minimum ontvangt dit huishouden minder zorgtoeslag, huurtoeslag en kindgebonden budget. Tegelijkertijd gaan de uitgaven omhoog, vanwege het wegvallen van gemeentelijke ondersteuning. Zo vervalt de vergoeding voor een computer/tablet. Ook is er geen recht meer op de tegemoetkoming voor schoolkosten. Ten slotte heeft dit huishouden op 120 procent geen recht meer op kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, waar er op 110 procent nog recht was op gedeeltelijke kwijtschelding.

4.2.2 Na invulling van het restpakket

Na invulling van het restpakket wordt vaker een armoedeval zichtbaar. De oudere huishoudens (alleenstaanden en paren, met en zonder zorgvraag) met alleen een AOW-uitkering houden onder de streep meer over dan bij een inkomen van 110 procent. Deze armoedeval kan deels worden verklaard vanuit de gehanteerde systematiek binnen dit onderzoek. Op 100 procent gaan we uit van een volledige AOW-uitkering, terwijl op 110 procent gerekend wordt op basis van de bijstandsnorm voor AOW-gerechtigden. Deze laatste norm (die lager ligt dan de AOW) bepaalt immers of er recht is op gemeentelijke vergoedingen.

Na invulling van het basispakket leidt dit nog niet tot een armoedeval, hoewel de bestedingsruimte niet evenredig toeneemt. Na invulling van het restpakket ontstaat wel een armoedeval, omdat de extra kosten voor vervoer toenemen. Voor huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd nemen de vervoerskosten toe vanwege de kosten voor woon-werkverkeer. Vanwege de vergelijkbaarheid rekenen we ook voor ouderen met extra uitgaven aan vervoer bij een inkomen boven het minimum. Deze extra uitgaven liggen wel lager dan bij huishoudens jonger dan de AOW-leeftijd. Over het algemeen zien we dat huishoudens meer gaan uitgeven als hun inkomen en de bestedingsruimte toenemen. Voor ouderen is vervoer een belangrijke post waaraan vaak meer uitgegeven wordt dan minimaal noodzakelijk.

De alleenstaande met jonge kinderen heeft vanaf 120 procent extra kosten vanwege het wegvallen van het recht op de regeling maatschappelijke participatie. Het wegvallen van de tegemoetkoming in schoolkosten gaf nog geen armoedeval bij alleen de basisuitgaven, maar nadat ook de restpakketuitgaven moeten worden gedaan is deze armoedeval wel zichtbaar.

De armoedeval bij paren met oudere kinderen op 120 procent van het minimum, die ook al zichtbaar was na invulling van het basispakket, wordt veel groter als ook het restpakket wordt meegenomen. Dit komt door het wegvallen van de tegemoetkoming voor sport- en cultuurkosten en het wegvallen van de regeling maatschappelijke participatie. Voor een paar met twee oudere kinderen was de armoedeval 15 euro vóór invulling van het restpakket; deze wordt 90 euro na invulling van het restpakket. Ook ten opzichte van het bijstandsniveau is er sprake van een armoedeval: op 100 procent van de norm is het tekort 216 euro, op 120 procent is dit 284 euro, een verschil van 68 euro.

Met het aantrekken van de economie zal deze situatie zich wellicht vaker gaan voordoen: huishoudens gaan net iets meer verdienen of stromen vanuit de bijstand door naar een baan met een inkomen op 120 procent. Het is dan geen goede zaak als de bestedingsruimte voor deze huishoudens niet toeneemt of zelfs afneemt. Een aantal oorzaken ligt buiten de invloedssfeer van de gemeente, zoals de lagere landelijke toeslagen (huurtoeslag, zorgtoeslag en kindgebonden budget). Een aantal kan de gemeente beïnvloeden. Zo zou de gemeente de inkomensgrens van de eigen regelingen kunnen verschuiven, bijvoorbeeld door de regeling maatschappelijke participatie en/ of de tegemoetkoming voor school-, cultuur en sportkosten ook te laten gelden voor huishoudens met een inkomen van 120 procent van het toepasselijk minimum.

4.2.3 Individuele inkomenstoeslag

Huishoudens die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen, kunnen in aanmerking komen voor de individuele inkomenstoeslag (IIT). In de gemeente Voorschoten geldt dit voor huishoudens met een inkomen tot en met 110 procent van de geldende bijstandsnorm die voldoen aan de voorwaarden zoals beschreven in paragraaf 3.2.3.

In tabel 1 staan in de laatste twee kolommen de saldi van de inkomsten min de uitgaven uitgewerkt waarbij ook rekening is gehouden met de IIT.

Ondanks de inkomenstoeslag, blijft na invulling van het restpakket bij dezelfde huishoudens en inkomensniveaus een tekort bestaan. Deze tekorten zijn echter wel kleiner geworden. Zo is het tekort voor een alleenstaande jonger dan de AOW-gerechtigde leeftijd 32 euro per maand kleiner als ook recht bestaat op IIT. Voor een paar met twee oudere kinderen neemt het tekort door de IIT met 47 euro per maand af. Inclusief de IIT is er bij de alleenstaande met jonge kinderen en het paar met oudere kinderen een armoedeval zichtbaar op 120 procent die zonder IIT ook zichtbaar was. Deze armoedeval wordt groter als men op 110 procent in aanmerking komt voor de IIT.

Bij de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een zorgvraag wordt, na invulling van het restpakket, een nieuwe armoedeval zichtbaar. Met andere woorden, de alleenstaande met een zorgvraag die op 110 procent in aanmerking komt voor IIT, heeft een kleiner tekort dan een alleenstaande met een zorgvraag en een inkomen op 120 procent, waar geen recht is op IIT.

5. Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk beschrijft, naar aanleiding van de resultaten in de vorige hoofdstukken, de conclusies. Daarnaast worden er verschillende adviezen gegeven voor de aanpassing van regelingen in het kader van minimabeleid van de gemeente Voorschoten.

5.1 Algemeen

De pakketten waarop de basisbedragen zijn gebaseerd zijn sober maar voldoende. De inhoud en de prijzen worden jaarlijks zorgvuldig aangepast door het Nibud¹ en zijn ook gevalideerd door panels van consumenten². Dit wil echter niet zeggen dat ieder huishouden hieraan voldoende heeft of dat ieder huishouden rond kan komen. Uit Nibud-onderzoek (2015)³ blijkt dat van alle Nederlandse huishoudens 17 procent (zeer) moeilijk kan rondkomen. Van de huishoudens met een laag inkomen komt een groter deel moeilijk rond. Zo blijkt dat onder de huishoudens met een netto huishoudinkomen van maximaal 1.250 euro per maand 42 procent (zeer) moeilijk rondkomt. Van alle huishoudens tot een inkomen van 1.750 euro komt 35 procent (zeer) moeilijk rond.

Om rond te kunnen komen van een minimum inkomen is een goed financieel beheer van het huishouden noodzakelijk. Men reserveert om zo nodig grote uitgaven te kunnen doen voor de vervanging van inventaris. We gaan ervan uit dat het huishouden niet leent, zodat er niet nog extra kosten van rente en aflossing bijkomen. Veel huishoudens die van een minimum inkomen moeten rondkomen, voeren een goed financieel beheer, maar een deel ook niet. Voor deze huishoudens is het aan te bevelen cursussen of begeleiding te organiseren. Het Nibud, en ook andere (lokale) organisaties, hebben hiervoor een uitgebreid aanbod.

In de berekeningen is ervan uitgegaan dat alle aanspraken op landelijke en lokale regelingen zijn aangevraagd. Dat is echter niet voor ieder huishouden een vanzelfsprekendheid⁴. De gemeente kan het gebruik van lokale regelingen stimuleren door hieraan publiciteit te geven en de toegang tot deze regelingen te vereenvoudigen.

¹ Zie Nibud Budgethandboek en Prijzengids, jaarlijkse uitgaven.

² Hoff, S. et. al. (2009). *Genoeg om van te leven, Focusgroepen in discussie over de minimale kosten van levensonderhoud*. Den Haag: SCP/Nibud. Te downloaden op de websites van het Nibud of SCP.

³ Schors, A. van der, Werf, M.M.B. van der, & Schonewille, G. (2015). *Geldzaken in de praktijk 2015*. Utrecht: Nibud.

⁴ Zie bijvoorbeeld Tempelman, C., Houkes, A. Prins, J. (2011). *Niet-gebruik inkomensondersteunende maatregelen*, Amsterdam: SEO. Te downloaden op www.overheid.nl.

Om het niet-gebruik te verminderen, kan de gemeente Voorschoten ook professionals vanuit het maatschappelijk middenveld inzetten. Deze professionals krijgen in hun gesprekken met inwoners veel te maken met financiële problemen van burgers.

Om de kwaliteit van de hulpverlening te waarborgen, is het wenselijk dat de professionals op de hoogte zijn van alle inkomensondersteunende maatregelen die de gemeente Voorschoten te bieden heeft. Daarbij is het belangrijk dat zij huishoudens bekend maken met de regelingen en aangeven op welke manier de regelingen zijn aan te vragen.

Daarnaast kunnen professionals vanuit het maatschappelijk veld ook signalen over een schuldensituatie van een huishouden opvangen en doorgeven. Hoe eerder financiële problemen kunnen worden aangepakt, hoe beter. Wij gaan er in dit onderzoek niet van uit dat huishoudens schulden hebben (die afgelost moeten worden) (zie paragraaf 2.1). In de praktijk kunnen die echter wel aanwezig zijn.

5.2 Regelingen

De diverse vormen van inkomensondersteuning in de gemeente Voorschoten hebben een positief effect op de bestedingsruimte van de inwoners.

Kwijtschelding

Om voor kwijtschelding van gemeentelijke heffingen en waterschapslasten in aanmerking te komen hanteren zowel de gemeente als het waterschap een kwijtscheldingsnorm van 100 procent. De betalingscapaciteit wordt apart berekend. Hiermee wordt er van uitgegaan dat het huishouden twee maal over de betalingscapaciteit beschikt, wat uiteraard niet zo is.

Zouden het waterschap en de gemeente de betalingscapaciteit slechts één maal inzetten, dan werkt dit voor bijna alle huishoudens op 110 procent van de norm beter uit. Alleen bij het eenoudergezin is geen verschil met de aparte berekening te zien. Ook verdwijnt de armoedeval op 110 procent van de norm bij de alleenstaande ouderen (zowel zonder als met zorgvraag.)

Vanaf 2012 kunnen gemeenten bij de berekening van de kwijtschelding ook rekening houden met de kosten van kinderopvang. Hierdoor hebben huishoudens die gebruik maken van formele kinderopvang bij een inkomen (net) boven de bijstandsnorm mogelijk recht op kwijtschelding van lokale heffingen, terwijl zij hier zonder die regeling, gezien hun inkomen, geen recht op hebben. In de gemeente Voorschoten is deze voorziening ingevoerd. Het Nibud adviseert om deze voorziening in stand te houden.

Collectieve aanvullende zorgverzekering

De gemeente biedt inwoners met een inkomen tot en met 130 procent van de geldende bijstandsnorm een collectieve aanvullende zorgverzekering aan. Deelnemers zijn met deze verzekering uitgebreider verzekerd dan huishoudens met een gemiddelde verzekering. Zo wordt de eigen bijdrage Wmo tot een bedrag van 370 euro per jaar vergoed via de collectieve aanvullende zorgverzekering.

Door deze uitgebreide verzekering zal het beroep op de bijzondere bijstand lager zijn, wat gunstig uitpakt voor de (uitvoerings)kosten van de gemeente. Ook deelnemers aan de collectieve verzekering zijn beter af: zij krijgen een uitgebreid pakket aan medische kosten vergoed via een voordelige zorgverzekering.

Het Nibud adviseert de gemeente de collectieve zorgverzekering actief te promoten zodat iedereen die er recht op heeft van dit dekkingsvoordeel gebruik kan maken en minder aanspraak hoeft te maken op de bijzondere bijstand.

Steeds vaker ontvangen belangengroeperingen signalen dat huishoudens zorg mijden, zodat zij hun eigen risico niet hoeven aan te spreken. Dit is een onwenselijke situatie. Sommige gemeenten bieden zorgpakketten aan, waarbij het eigen risico is afgekocht. Deze pakketten zijn weliswaar duurder, maar huishoudens die het volledig eigen risico moeten aanspreken, zijn onder aan de streep vaak goedkoper uit. Wanneer de gemeente zowel pakketten met als zonder afgekocht eigen risico aanbiedt, ontstaat een soort zelfregulerend systeem, waarbij juist de huishoudens die veel zorg (denken) nodig (te) hebben, zullen kiezen voor een pakket met afgekocht eigen risico.

Het Nibud adviseert de gemeente om in de onderhandelingen met de zorgverzekeraar(s) de mogelijkheden te bespreken om een pakket aan te bieden waarbij het eigen risico kan worden herverzekerd.

Tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten

Met de tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten verstrekt de gemeente Voorschoten een bijdrage in de kosten van school(activiteiten) en/of de kosten voor deelname aan sportieve en/of sociaal-culturele activiteiten door kinderen op het basis- of het voortgezet onderwijs. Het is positief dat huishoudens bij de besteding van de tegemoetkoming vrij zijn in de keuze in welke mate zij dat willen besteden aan schoolkosten en in welke mate aan sport- en culturele activiteiten. Zo kunnen zij in een jaar waar ze meer kosten hebben aan schoolactiviteiten een groter deel besteden aan schoolkosten en minder aan participatieactiviteiten. In een ander jaar kunnen daarin andere keuzes worden gemaakt, afhankelijk van de situatie. Daarnaast is het positief dat kinderen op het voortgezet onderwijs een hogere bijdrage ontvangen dan kinderen

die naar de basisschool gaan. Gezinnen met oudere kinderen hebben namelijk met grotere tekorten op de begroting te maken dan gezinnen met jongere kinderen, omdat de kosten van oudere kinderen hoger liggen. Het is positief dat de gemeente daar in de hoogte van de tegemoetkoming rekening mee houdt.

Al met al is de tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten voor gezinnen met kinderen een welkome bijdrage. Niettemin hebben paren met oudere kinderen na invulling van het restpakket met forse tekorten op de begroting te maken. Dit tekort wordt nog groter als op 120 procent van de bijstandsnorm deze tegemoetkoming wegvalt. De paren met kinderen hebben dan ook te maken met een armoedeval op 120 procent van de bijstandsnorm. Om het tekort en deze armoedeval te verkleinen adviseert het Nibud te onderzoeken of het mogelijk is de tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten door te trekken naar een inkomensgrens van 120 procent.

Regeling maatschappelijke participatie

De tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten is bedoeld voor kinderen die naar het basis- of voortgezet onderwijs gaan, volwassenen kunnen hier geen gebruik van maken. Daarnaast kunnen kinderen gebruik maken van de regeling maatschappelijke participatie. Ook volwassenen kunnen van deze regeling gebruik maken van. De maximale vergoeding voor volwassenen ligt echter een stuk lager dan de vergoeding voor kinderen.

Uit dit onderzoek blijkt dat paren en (in mindere mate) alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd niet alle uitgaven uit het restpakket kunnen bekostigen. Het Nibud adviseert de gemeente daarom de mogelijkheid te onderzoeken om de tegemoetkoming voor maatschappelijke activiteiten voor volwassenen te verhogen. Met name paren, die met een bijstandsnorm van 100 procent de kosten van twee volwassenen moeten dragen, zullen veel baat hebben bij een hogere bijdrage voor elke volwassene binnen het huishouden.

Computer- en tabletregeling

Inwoners van de gemeente Voorschoten met kinderen in groep 7 of 8 van het basisonderwijs of kinderen die naar het voortgezet of middelbaar onderwijs gaan, kunnen een vergoeding krijgen voor een computer en een tablet. Deze regeling draagt positief bij aan de begroting van huishoudens met (oudere) kinderen. Omdat juist deze huishoudens financieel zeer kwetsbaar zijn, adviseert het Nibud deze regeling in stand te houden.

Regeling voor pensioengerechtigden

Voor pensioengerechtigden met een laag inkomen is een tegemoetkoming mogelijk voor de kosten voor sport, cultuur en abonnementen op krant of telefoon. Ook de aanschaf van duurzame gebruiksgoederen valt onder deze regeling.

Uit deze rapportage blijkt dat ouderen voldoende bestedingsruimte hebben om alle uitgaven uit zowel het basis- als het restpakket te betalen. Ook als de regeling voor pensioengerechtigden weg zou vallen, ontstaat er voor huishoudens boven de AOW-leeftijd geen tekort op de begroting. De regeling is voor een groot deel bedoeld als bijstand voor duurzame gebruiksgoederen en deze kosten zijn in de begrotingen meegenomen (bij de reserveringsuitgaven). Hier staat tegenover dat ouderen in de toekomst een steeds groter deel van hun zorgkosten zelf moeten gaan betalen en dat zij meestal niet in staat zijn hun inkomen nog te verhogen.

Het Nibud adviseert de gemeente de regeling voor pensioengerechtigden niet af te schaffen. Wel zou eventueel het bedrag iets verlaagd kunnen worden. Op deze wijze kan de gemeente de hierboven voorgestelde uitbreiding van de tegemoetkoming voor sportieve en culturele activiteiten voor volwassenen financieel compenseren.

Kinderopvang

In dit onderzoek wordt ervan uitgegaan dat de alleenstaande ouder met jonge kinderen met een inkomen boven bijstandsniveau gebruik moeten maken van de kinderopvang. De eigen bijdrage voor de kinderopvang wordt door de gemeente Voorschoten niet vergoed. De kosten van kinderopvang drukken dus op de begroting van eenoudergezinnen met een beperkt arbeidsinkomen. Sinds 1 januari 2016 is de kinderopvangtoeslag echter wel omhoog gegaan. Het eenoudergezin met jonge kinderen heeft ook, ondanks de eigen bijdrage in de kinderopvangkosten, niet met tekorten op de begroting te maken. Vergoeding van de kosten van kinderopvang hoeft dan ook geen prioriteit te hebben.

Alleenstaande ouders met een bijstandsuitkering zullen geen gebruik maken van de kinderopvang, maar van de peuterspeelzaal. De tarieven van de peuterspeelzaal zijn niet inkomensafhankelijk; huishoudens met een laag inkomen betalen het volle tarief. Zolang het bezoek aan de peuterspeelzaal beperkt blijft tot twee dagdelen per week, heeft dit geen nadelige gevolgen voor de begroting (deze blijft positief).

Individuele inkomenstoeslag

In de gemeente Voorschoten kunnen huishoudens (onder de AOW-leeftijd) met een laag inkomen in aanmerking komen voor een individuele inkomenstoeslag. De inkomensgrens ligt op 110 procent van de geldende bijstandsnorm.

De tegemoetkoming heeft een gunstig effect op de bestedingsruimte van huishoudens die langdurig van een laag inkomen moeten rondkomen. Voor dit soort huishoudens wordt het steeds lastiger om te reserveren voor grote aankopen.

Bij de hoogte van de individuele inkomenstoelage houdt de gemeente rekening met de gezinssamenstelling: paren krijgen een hoger bedrag dan alleenstaande ouders en alleenstaande ouders krijgen weer een hogere toelage dan alleenstaanden. Er wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen gezinnen met en zonder kinderen. Ook het aantal kinderen heeft geen invloed op de hoogte van de inkomenstoelage. In sommige gemeenten is zelfs de leeftijd van kinderen bepalend voor het te verkrijgen bedrag. Het Nibud beoordeelt het als positief wanneer een gemeente bij het vaststellen van de hoogte van de inkomenstoelage rekening houdt met de verschillen in kosten die verschillende huishoudtypen hebben. Gezien de resultaten van deze rapportage adviseert het Nibud om paren met kinderen een hoger bedrag toe te kennen dan paren zonder kinderen. De gemeente zou zelfs nog een stap verder kunnen gaan door paren met oudere kinderen een nog hoger bedrag te verstrekken.

5.3 Aandachtspunten

Paren (met kinderen)

Paren met (oudere) kinderen hebben in de gemeente Voorschoten op alle onderzochte inkomensniveaus te maken met tekorten als zij naast het basispakket ook het restpakket willen bekostigen. Paren zonder kinderen kunnen tot een inkomensniveau van 120 procent het restpakket niet bekostigen; op 130 procent is er een positief saldo van 4 euro.

Dat paren met grote tekorten te maken hebben, ziet het Nibud ook bij andere gemeenten. De belangrijkste oorzaak van dit tekort ligt in het feit dat paren de kosten voor twee volwassenen moeten dragen. Ter vergelijking, een eenoudergezin ontvangt 70 procent van de norm voor een echtpaar plus de alleenstaande ouderkop vanuit het kindgebonden budget, wat samen ongeveer neerkomt op 90 procent van de norm. De extra inkomsten voor paren (van ongeveer 10 procent) ten opzichte van het eenoudergezin wegen vaak niet op tegen de kosten voor een extra volwassene aan bijvoorbeeld voeding, kleding en de zorgverzekering.

Paren met kinderen hebben met nog grotere tekorten te maken. Met name oudere kinderen drukken sterk op de begroting; de kosten voor oudere kinderen zijn over het algemeen hoger dan voor jonge kinderen. Dit geldt bijvoorbeeld voor voeding, kleding, schoolkosten en zakgeld. Deze kosten worden niet volledig gecompenseerd door (leeftijdsafhankelijke) kindgebonden toelagen.

Oudere kinderen (in dit onderzoek van 14 en 16 jaar) kunnen ook zelf inkomsten hebben, bijvoorbeeld vanuit een bijbaantje. Deze inkomsten zijn niet in de begrotingen meegenomen omdat wij er in deze rapportage van uitgaan dat de bijverdiensten van kinderen niet worden ingezet voor de huishoudelijke uitgaven. Ook is niet ieder kind in de gelegenheid bij te verdienen, bijvoorbeeld omdat de volledige tijd naar school en huiswerk gaat.

Bovengenoemde factoren (de hoogte van de bijstandsnorm voor paren en de kosten van kinderen die niet volledig gecompenseerd worden) vinden hun oorsprong in het Rijksbeleid. Gemeenten kunnen via het eigen beleid trachten de gevolgen hiervan te repareren. De gemeente Voorschoten heeft hierin al een aantal goede beleidskeuzes gemaakt, zoals de uitgebreide collectieve aanvullende zorgverzekering, de tegemoetkoming voor school-, cultuur en sportkosten, de computerregeling en de regeling maatschappelijke participatie. Bovendien houdt de gemeente bij de hoogte van de tegemoetkomingen voor school, sport en cultuur al rekening met het verschil in kosten tussen jonge en oudere kinderen. Desalniettemin blijven er flinke tekorten bestaan, met name voor paren met oudere kinderen.

Het Nibud adviseert daarom de ondersteuning voor deze doelgroep voort te zetten en het bestaan van inkomensondersteunende regelingen actief naar buiten te brengen. Ook verstrekkingen vanuit de individuele bijzondere bijstand (niet in dit onderzoek meegenomen) kunnen dergelijke gezinnen helpen om hun tekorten te beperken. In dit laatste geval kunnen alleen noodzakelijke bijzondere kosten vergoed worden, maar het is zeker de moeite waard om dit extra onder de aandacht te brengen.

Daarnaast raadt het Nibud aan om te inventariseren of het mogelijk is om de tegemoetkoming voor school-, cultuur en sportkosten ook te laten gelden voor huishoudens met kinderen op een inkomen van 120 procent van het toepasselijk minimum.

Alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd

Alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een inkomen tot en met 120 procent van de bijstandsnorm hebben in de gemeente Voorschoten te maken met een tekort als zij naast het basispakket ook het restpakket willen bekostigen. Dit blijft ook het geval als zij een individuele inkomenstoeslag ontvangen. Ten opzichte van bijvoorbeeld alleenstaande ouderen hebben zij een lager inkomen (bijstand t.o.v. AOW) maar zij maken vaak vergelijkbare kosten.

Het tekort doet zich voor na invulling van het basispakket. Het zijn dus de kosten aan sociale participatie die het tekort veroorzaken. De regeling maatschappelijke participatie heeft een positieve bijdrage, maar is niet voldoende om alle kosten aan sociale

participatie op te kunnen vangen. Zoals al eerder genoemd adviseert het Nibud daarom de mogelijkheid te onderzoeken om de tegemoetkoming voor maatschappelijke activiteiten voor volwassenen te verhogen.

Huishoudens met zorgkosten

Voor huishoudens met extra zorgkosten kent de gemeente Voorschoten diverse voorzieningen, die gunstig uitpakken voor de betreffende huishoudens. Zo is de huishoudelijke hulp een maatwerkvoorziening. Hiervoor moet de eigen bijdrage Wmo worden betaald, maar deze eigen bijdrage wordt vervolgens via de collectieve zorgverzekering vergoed (tot een bedrag van 370 euro per jaar). Persoonsalarmering valt ook onder deze verzekering en voor collectief vraagafhankelijk vervoer geldt een maatwerkvoorziening, die bestaat uit het zelf voldoen van een opstaptarief en een ritprijs per zone. Extra waskosten en kosten voor de maaltijdvoorziening worden in de gemeente Voorschoten niet vergoed. Wel is er de bijzondere bijstand voor chronisch zieken en gehandicapten als tegemoetkoming voor aantoonbare meerkosten.

Het saldo van de alleenstaande oudere en het paar met zorgkosten blijft op alle onderzochte inkomensniveaus positief. Door de gemeentelijke tegemoetkomingen worden de extra kosten in verband met een zorgvraag voor een groot deel gecompenseerd.

De alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met extra zorgkosten kan, ondanks de hierboven genoemde compensatie, op geen van de onderzochte inkomensniveaus het restpakket bekostigen. Bij een inkomen op bijstandsniveau is er zelfs een tekort na invulling van alleen het basispakket. De tekorten zijn groter dan die van de alleenstaande zonder die zorgkosten. Het verschil is 86 euro op 100 en 110 procent (door extra kosten maaltijdvoorziening en vervoer) en 105 euro op 120 procent en 130 procent (door het wegvallen van de bijzondere bijstand voor chronisch zieken en gehandicapten).

Wanneer de gemeente dit huishouden extra wil ondersteunen, moet eerst de vraag beantwoord worden of zij zich wil richten op de compensatie van de zorgkosten of op de financiële positie van alleenstaanden in het algemeen. Het zijn namelijk niet de zorgkosten die de tekorten veroorzaken, maar zij vergroten die tekorten wel. Het is aan de gemeentelijke politiek om te beslissen welke van bovenstaande zaken hier prioriteit moet hebben

6. Vergelijking met gemeenten Leidschendam-Voorburg en Wassenaar

Tegelijkertijd met deze minima-effectrapportage voor de gemeente Voorschoten, zijn soortgelijke rapportages voor de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Wassenaar ontwikkeld. De drie gemeenten hebben hun sociale diensten samengevoegd, echter het minimabeleid van de drie gemeenten is nog niet (geheel) op elkaar afgestemd. Dit betekent dat de bestedingsruimte van de onderzochte huishoudtypen ook per gemeente verschilt. In dit hoofdstuk wordt een vergelijking gemaakt van de resultaten die uit de minima-effectrapportages naar voren zijn gekomen.

De saldi van de drie gemeenten zijn schematisch weergegeven in tabel 2. De bedragen van de gemeente met de meeste bestedingsruimte zet in **vet** weergegeven.

6.1 Huishoudtypen

De gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar hebben voor negen huishoudtypen laten onderzoeken wat het effect is van het gemeentelijk minimabeleid op de bestedingsruimte. Omdat de drie gemeenten een, op onderdelen, verschillend minimabeleid kennen (verschillende regelingen, verschillende bedragen en soms zelfs verschillende doelgroepen) en soms ook andere huurbedragen hanteren, komt uit deze vergelijking niet een eenduidig beeld naar voren. Wel zien we dat huishoudtypen die een tekort hebben in de ene gemeente, dit ook hebben in beide andere gemeenten.

Huishoudens die de begroting niet sluitend kunnen krijgen zijn de alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd (zowel met als zonder extra zorgkosten), het paar zonder kinderen en het paar met twee kinderen van 14 en 16 jaar. Dit geldt in alle drie de onderzochte gemeenten. Er zijn twee kleine verschillen: de alleenstaande in de gemeente Voorschoten komt op 120 procent drie euro tekort waar in de andere gemeenten het saldo licht positief is en het paar zonder kinderen in Wassenaar kan het restpakket bij een inkomensniveau van 130 procent niet bekostigen, waar dat in de andere gemeenten (net) wel lukt.

Tabel 2. Vergelijking saldi gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar

Leidschendam Voorburg				Voorschoten		Wassenaar	
a. Alleenstaande							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	17	€ -93	€ 37	€ -65	€ 37	€ -60
110%	€	108	€ -67	€ 118	€ -51	€ 118	€ -46
120%	€	179	€ 3	€ 180	€ -3	€ 187	€ 1
130%	€	244	€ 68	€ 246	€ 63	€ 253	€ 68
b. Alleenstaande oudere							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	242	€ 151	€ 242	€ 156	€ 242	€ 169
110%	€	290	€ 155	€ 279	€ 147	€ 279	€ 160
120%	€	322	€ 174	€ 323	€ 167	€ 330	€ 172
130%	€	376	€ 228	€ 379	€ 223	€ 385	€ 227
c. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	225	€ 55	€ 279	€ 131	€ 230	€ 77
110%	€	378	€ 143	€ 410	€ 196	€ 399	€ 181
120%	€	423	€ 179	€ 426	€ 152	€ 421	€ 146
130%	€	520	€ 276	€ 524	€ 251	€ 520	€ 244
d. Paar zonder kinderen							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	4	€ -153	€ 46	€ -100	€ 46	€ -89
110%	€	115	€ -108	€ 128	€ -88	€ 128	€ -80
120%	€	188	€ -36	€ 201	€ -38	€ 197	€ -44
130%	€	226	€ 3	€ 243	€ 4	€ 239	€ -3
e. Ouder paar zonder kinderen							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	265	€ 131	€ 288	€ 162	€ 288	€ 180
110%	€	303	€ 125	€ 299	€ 126	€ 299	€ 144
120%	€	353	€ 162	€ 367	€ 160	€ 363	€ 153
130%	€	434	€ 243	€ 451	€ 244	€ 447	€ 237
f. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	20	€ -261	€ 39	€ -216	€ 39	€ -208
110%	€	140	€ -207	€ 132	€ -194	€ 132	€ -186
120%	€	108	€ -256	€ 117	€ -284	€ 113	€ -290
130%	€	129	€ -234	€ 142	€ -259	€ 138	€ -266
g. Alleenstaande met zorgvraag							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	-62	€ -172	€ -49	€ -151	€ -49	€ -146
110%	€	30	€ -146	€ 32	€ -137	€ 32	€ -132
120%	€	75	€ -101	€ 75	€ -108	€ 83	€ -103
130%	€	109	€ -67	€ 142	€ -41	€ 149	€ -36
h. Alleenstaande oudere met zorgvraag							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	153	€ 61	€ 154	€ 57	€ 145	€ 54
110%	€	200	€ 65	€ 190	€ 48	€ 182	€ 45
120%	€	207	€ 59	€ 215	€ 59	€ 215	€ 57
130%	€	211	€ 62	€ 264	€ 108	€ 263	€ 105
i. Paar met zorgvraag en thuiswonend kind							
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	596	€ 325	€ 624	€ 367	€ 625	€ 384
110%	€	686	€ 415	€ 675	€ 414	€ 676	€ 428
120%	€	779	€ 508	€ 778	€ 483	€ 775	€ 478
130%	€	832	€ 560	€ 878	€ 583	€ 875	€ 578

Als we kijken naar de hoogte van de bestedingsruimte, vallen de volgende zaken op:

- Bij een inkomen op 100 procent, is de bestedingsruimte in de gemeente Leidschendam-Voorburg vaak het laagst. Dit komt doordat in deze gemeente geen kwijtschelding van de waterschapslasten mogelijk is. Voor eenpersoonshuishoudens scheelt dit 18 euro in de maand, voor meerpersoonshuishoudens is dit 33 euro. In enkele gevallen geldt dit ook bij een inkomensniveau van 110 procent, omdat dan in de andere gemeenten nog gedeeltelijke kwijtschelding mogelijk is.
- Een andere oorzaak van de iets lagere saldi in Leidschendam-Voorburg is dat de kosten van de zorgverzekering hier iets hoger liggen dan in de andere twee gemeenten.
- Na invulling van het restpakket wordt het verschil in bestedingsruimte nog iets groter, wat (onder meer) veroorzaakt wordt door het feit dat in de gemeente Leidschendam-Voorburg geen kwijtschelding van de hondenbelasting mogelijk is.
- De huishoudens zonder extra zorgkosten hebben, na invulling van het restpakket, bij een inkomensniveau boven de 110 procent de meeste bestedingsruimte in de gemeente Leidschendam-Voorburg. De tegemoetkoming in de kosten voor sociale participatie loopt hier via de Ooievaarspas en deze pas kan aangeschaft worden bij een inkomen tot en met 130 procent van de geldende bijstandsnorm. In de beide andere gemeenten is de tegemoetkoming voor sociale participatie op een andere manier geregeld (via de regeling maatschappelijke participatie) en deze loopt tot en met een inkomensniveau van 110 procent.
- De alleenstaande ouder met jonge kinderen heeft de meeste bestedingsruimte in de gemeente Voorschoten. De kosten voor de peuterspeelzaal zijn hier het laagst. In de gemeente Wassenaar is bovendien geen vergoeding voor kinderen op de basisschool mogelijk.
- De alleenstaanden (zowel met als zonder zorgvraag) zijn bijna altijd het beste af in de gemeente Wassenaar, al zijn de verschillen met Voorschoten klein. In Wassenaar is de vergoeding van sociale participatie voor volwassenen hoger en zijn de lokale lasten iets lager.

6.2 Inkomensniveaus

6.2.1 Vóór invulling van het restpakket

Vóór invulling van het restpakket doet zich in alle drie de onderzochte gemeenten één armoedeval voor, namelijk bij het paar met oudere kinderen op 120 procent van de toepasselijke bijstandsnorm.

Deze armoedeval wordt veroorzaakt door de afbouw van landelijke toeslagen en het wegvallen van het recht op enkele gemeentelijke tegemoetkomingen. Zo vervalt de tegemoetkoming in de schoolkosten en er is geen recht meer op een vergoeding voor een computer. In de gemeente Leidschendam-Voorburg vervalt ook de vergoeding voor een internetabonnement en in Voorschoten en Wassenaar komt men niet meer in aanmerking voor de tegemoetkoming maatschappelijke participatie.

Ten slotte heeft dit huishouden op 120 procent geen recht meer op kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, waar er op 110 procent nog recht was op gedeeltelijke kwijtschelding.

6.2.2 Na invulling van het restpakket

Na invulling van het restpakket worden in alle gemeenten meer armoedevallen zichtbaar. In alle drie de gemeenten heeft het oudere paar met alleen een AOW-uitkering meer bestedingsruimte dan bij een inkomensniveau van 110 procent. Deze armoedeval kan (deels) verklaard worden door de systematiek van het dit onderzoek: op 100 procent wordt uitgegaan van een volledige AOW-uitkering, terwijl op 110 procent gerekend wordt op basis van een bijstandsuitkering voor AOW-gerechtigden.

In de gemeenten Voorschoten en Wassenaar leidt dit ook tot een armoedeval bij de alleenstaande oudere en bij de alleenstaande oudere met een zorgvraag.

In de gemeente Leidschendam-Voorburg heeft de alleenstaande met een zorgvraag juist te maken met een armoedeval op 120 procent, waarvan de belangrijkste oorzaak het wegvallen van de bijzondere bijstand voor pensioengerechtigden is (die hoger ligt dan in de andere twee gemeenten).

In Voorschoten en Wassenaar zien we daarnaast een armoedeval bij de alleenstaande ouder met jonge kinderen op 120 procent. Deze armoedeval wordt veroorzaakt door het wegvallen van het recht op de vergoeding voor sociale participatie, waar in de gemeente Leidschendam-Voorburg het gebruik van de Ooievaarspas mogelijk is tot en met een inkomensniveau van 130 procent.

6.3 Conclusies

De gemeenten Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar voeren een goed minimabeleid, waarbij rekening wordt gehouden met het de gezinssamenstelling en de leeftijd van de kinderen: de huishoudens die het het hardst nodig hebben, ontvangen de meeste ondersteuning. Toch doen zich bij verschillende huishoudtypen nog (grote) tekorten voor.

In zijn algemeenheid geldt dat in alle drie de gemeenten het paar met oudere kinderen de grootste tekorten heeft, op alle onderzochte inkomensniveaus. Ook het paar zonder kinderen (onder de AOW-gerechtigde leeftijd) kan het restpakket niet bekostigen. De alleenstaande onder de AOW-gerechtigde leeftijd met een zorgvraag en een inkomen op bijstandsniveau kan in geen van de drie gemeenten het basispakket bekostigen. Het restpakket kan op geen van de onderzochte inkomensniveaus volledig betaald worden. Heeft deze alleenstaande geen extra zorgkosten, dan kan het restpakket vanaf een inkomensniveau van 120 procent bekostigd worden (in Voorschoten vanaf 130 procent).

Huishoudens boven de AOW-gerechtigde leeftijd doen het in alle drie de gemeenten goed. Er zijn geen tekorten op de begroting en na bekostiging van het restpakket houdt de alleenstaande oudere met alleen een AOW-uitkering tussen de 151 en 169 euro over. Voor het oudere paar ligt dit bedrag tussen de 130 en 180 euro. Ook de alleenstaande met een zorgvraag heeft voldoende bestedingsruimte. Na betaling van alle lasten, inclusief de extra zorgkosten, is er een positief saldo tussen de 54 en 61 euro.

Ook het huishouden met een thuiswonende werkend kind is goed af. Door de extra inkomsten van het kind kan dit huishouden, ondanks de kostendelersnorm, goed rondkomen. Wel gaan we er dan van uit dat het inkomen van het kind volledig wordt opgeteld bij het gezinsinkomen en verrekend met alle uitgaven waar dat gezin minimaal voor staat.

De verschillen tussen de drie gemeenten zijn vrij minimaal. Vooral Voorschoten en Wassenaar liggen dicht bij elkaar. Bij de huishoudens met kinderen zijn de verschillen iets groter, omdat de gemeente Wassenaar geen speciale regeling kent voor kinderen in de basisschoolleeftijd én omdat de vergoeding vanuit de regeling maatschappelijke participatie in deze gemeente iets lager ligt.

De gemeente Leidschendam-Voorburg springt er positief uit op de inkomensniveaus boven 110 procent, vanwege het voordeel van de Ooievaarspas. Omdat dit voordeel geldt per gezinslid, en niet per huishouden, zijn de verschillen groter naarmate het huishouden groter is (in deze rapportage zijn dat de paren met kinderen). Dit is gunstig omdat uit deze rapportage gebleken is dat juist het paar met twee kinderen de minste bestedingsruimte heeft.

Een ander positief punt van de Ooievaarspas is dat het mogelijk is om aan meerdere activiteiten deel te nemen. Een kind kan bijvoorbeeld lid zijn van een voetbalvereniging én zwemlessen volgen. Dit stapelingseffect is niet direct uit de begrotingen af te lezen: omdat in de begrotingen wordt uitgegaan het lidmaatschap van één (sport)vereniging per persoon, wordt ook de contributie van slechts één sport of activiteit in mindering gebracht. Het is daarom goed om hier te benadrukken dat de mogelijkheden van de Ooievaarspas positief bijdragen aan de (financiële) positie van huishoudens met een laag inkomen.

Echter, het blijft voor gemeenten een onmogelijke opgave om tekorten van enkele honderden euro's per maand te compenseren. Een structurele oplossing zal dan ook, indien politiek gewenst, vanuit het Rijk moeten komen.

Bijlage 1: Begrotingen

In onderstaande tabellen zijn de begrotingen van de verschillende huishoudtypen opgenomen. Voor alle huishoudens wordt op een rij gezet hoe het budget er bij de verschillende inkomensniveaus uit ziet. De inkomensondersteunende regelingen van de gemeente Voorschoten zijn als volgt in de begrotingen verwerkt:

Kwijtschelding van heffingen

In de begrotingen is de kwijtschelding van de gemeentelijke- en waterschapsheffingen verwerkt bij de heffingsbedragen. Dit wordt aangegeven met • achter het resterende bedrag.

Collectieve zorgverzekering

De gemeente Voorschoten biedt inwoners de mogelijkheid zich te verzekeren via een collectieve ziektekostenverzekering. Huishoudens kunnen gebruik maken van een collectieve zorgverzekering bij zorgverzekeraars Zorg en Zekerheid en Menzis. Bij de uitgavenposten ‘zorgverzekering: basis’ en ‘zorgverzekering: aanvullend’ hebben we het maandelijkse bedrag van de collectieve zorgverzekering gebruikt. Dit is aangegeven met •• achter de betreffende bedragen.

Tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten

De vergoedingen vanuit de *Tegemoetkoming school-, cultuur-, sportkosten* zijn ondergebracht bij verschillende posten (“vergoeding restpakket”, “onderwijs” en “inventaris”) en worden aangegeven met ••.

Regeling maatschappelijke participatie

De vergoedingen vanuit deze regeling zijn doorberekend met de post “sociale participatie” en wordt eveneens aangegeven met ••.

Computerregeling

De vergoeding voor een computer is verrekend met de post “inventaris”. Dit wordt aangegeven met ••.

Regeling voor pensioengerechtigden

De vergoeding voor pensioengerechtigden met een laag inkomen voor de kosten voor sport, cultuur en abonnementen en voor de aanschaf van duurzame gebruiksgoederen zijn verwerkt in de posten “sociale participatie” en “inventaris”.

a. Alleenstaande

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	983	1081	1179	1278
Zorgtoeslag	88	88	88	88
Huurtoeslag	307	307	307	275
Kinderbijslag	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1378	1476	1574	1641
Vaste lasten				
Huur	593	593	593	593
Energie				
Gas	60	60	60	60
Bekriciteit	20	20	20	20
Water	9	9	9	9
Gemeentelijke heffingen	0 •	8 •	40	40
Waterschapshheffingen	0 •	8 •	13	13
Telefoon, televisie, internet	54	54	54	54
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	135	135	135	135
Overige verzekeringen	20	20	20	20
Onderw ijs	0	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2	2
Vervoer	14	14	14	14
TOTAAL VASTE LASTEN	906	923	959	959
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	56	56	56	56
Inventaris	74	74	74	74
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	32	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12	12
Vrijetijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	197	197	197	197
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	201	201	201	201
Was- en schoonmaakmiddelen	6	6	6	6
Persoonlijke verzorging	21	21	21	21
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	0
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	10	10	10	10
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	238	238	238	238
TOTAAL UITGAVEN	1341	1358	1394	1394
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	37	118	180	246
Restpakket				
Sociale participatie	85 **	85 **	96	96
Overig restpakket	17	84	87	87
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	102	169	183	183
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-65	-51	-3	63

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

b. Alleenstaande oudere

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	1159	1215	1325	1435
Zorgtoeslag	88	88	88	88
Huurtoeslag	309	309	307	252
Kinderbijslag	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1556	1611	1720	1775
Vaste lasten				
Huur	593	593	593	593
Energie				
Gas	67	67	67	67
Elektriciteit	22	22	22	22
Water	10	10	10	10
Gemeentelijke heffingen	0 •	10 •	40	40
Waterschapsheffingen	0 •	10 •	13	13
Telefoon, televisie, internet	56	56	56	56
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	135	135	135	135
Overige verzekeringen	13	13	13	13
Onderwijs	0	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2	2
Vervoer	11	11	11	11
TOTAAL VASTE LASTEN	909	928	962	962
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	56	56	56	56
Inventaris	43 ••	43 ••	74	74
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	32	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	167	167	197	197
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	201	201	201	201
Was- en schoonmaakmiddelen	6	6	6	6
Persoonlijke verzorging	21	21	21	21
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	0
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	10	10	10	10
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	238	238	238	238
TOTAAL UITGAVEN	1313	1333	1397	1397
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	242	279	323	379
Restpakket				
Sociale participatie	69 ••	69 ••	91	91
Overig restpakket	17	62	65	65
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	86	132	156	156
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	156	147	167	223

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

•• Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

c. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	983	1081	1179	1278
Zorgtoeslag	88	88	88	88
Huurtoeslag	334	334	334	334
Kinderbijslag	132	132	132	132
Kindgebonden budget	426	426	426	426
Kinderopvangtoeslag	0	585	877	877
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1963	2646	3037	3135
Vaste lasten				
Huur	635	635	635	635
Energie				
Gas	77	77	77	77
Elektriciteit	46	46	46	46
Water	16	16	16	16
Gemeentelijke heffingen	0 •	0 •	45	45
Waterschapsheffingen	0 •	0 •	23	23
Telefoon, televisie, internet	54	54	54	54
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	135	135	135	135
Overige verzekeringen	22	22	22	22
Onderwijs	0 ••	0 ••	5	5
Kinderopvang	40	593	889	889
Contributies en abonnementen	2	2	2	2
Vervoer	30 ••	30 ••	36	36
TOTAAL VASTE LASTEN	1056	1609	1984	1984
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	103	103	103	103
Inventaris	93	93	93	93
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	32	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	23	23	23	23
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	274	274	274	274
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	279	279	279	279
Was- en schoonmaakmiddelen	10	10	10	10
Persoonlijke verzorging	48	48	48	48
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	0
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	17	17	17	17
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	353	353	353	353
TOTAAL UITGAVEN	1684	2236	2611	2611
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	279	410	426	524
Restpakket				
Sociale participatie	131 ••	131 ••	186	186
Overig restpakket	17	83	87	87
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	148	213	273	273
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	131	196	152	251

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

•• Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

d. Paar zonder kinderen

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	1404	1544	1685	1825
Zorgtoeslag	170	170	147	113
Huurtoeslag	307	307	272	207
Kinderbijslag	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1881	2021	2103	2145
Vaste lasten				
Huur	593	593	593	593
Energie				
Gas	60	60	60	60
Elektriciteit	36	36	36	36
Water	13	13	13	13
Gemeentelijke heffingen	0 •	36 •	45	45
Waterschapsheffingen	0 •	23	23	23
Telefoon, televisie, internet	64	64	64	64
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	270	270	270	270
Overige verzekeringen	28	28	28	28
Onderwijs	0	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	4	4	4	4
Vervoer	28	28	28	28
TOTAAL VASTE LASTEN	1096	1155	1164	1164
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	111	111	111	111
Inventaris	87	87	87	87
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	64	64	64	64
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	24	24	24	24
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	310	310	310	310
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	366	366	366	366
Was- en schoonmaakmiddelen	8	8	8	8
Persoonlijke verzorging	42	42	42	42
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	0
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	13	13	13	13
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	429	429	429	429
TOTAAL UITGAVEN	1834	1893	1902	1902
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	46	128	201	243
Restpakket				
Sociale participatie	129 **	129 **	152	152
Overig restpakket	17	87	87	87
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	146	216	239	239
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-100	-88	-38	4

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

e. Ouder paar zonder kinderen

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	1600	1659	1810	1960
Zorgtoeslag	168	159	138	117
Huurtoeslag	310	310	308	262
Kinderbijslag	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	2078	2128	2256	2340
Vaste lasten				
Huur	593	593	593	593
Energie				
Gas	67	67	67	67
Elektriciteit	40	40	40	40
Water	15	15	15	15
Gemeentelijke heffingen	0 •	19 •	45	45
Waterschapsheffingen	0 •	19 •	23	23
Telefoon, televisie, internet	58	58	58	58
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	270	270	270	270
Overige verzekeringen	15	15	15	15
Onderwijs	0	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	4	4	4	4
Vervoer	22	22	22	22
TOTAAL VASTE LASTEN	1083	1121	1151	1151
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	111	111	111	111
Inventaris	56 ••	56 ••	87	87
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	64	64	64	64
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	24	24	24	24
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	279	279	310	310
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	366	366	366	366
Was- en schoonmaakmiddelen	8	8	8	8
Persoonlijke verzorging	42	42	42	42
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	0
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	13	13	13	13
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	429	429	429	429
TOTAAL UITGAVEN	1791	1829	1889	1889
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	288	299	367	451
Restpakket				
Sociale participatie	109 ••	109 ••	142	142
Overig restpakket	17	64	65	65
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	126	173	207	207
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	162	126	160	244

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

•• Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

f. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	1404	1544	1685	1825
Zorgtoeslag	170	170	147	113
Huurtoeslag	334	334	299	234
Kinderbijslag	188	188	188	188
Kindgebonden budget	224	224	212	195
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	2320	2461	2531	2556
Vaste lasten				
Huur	635	635	635	635
Energie				
Gas	77	77	77	77
Elektriciteit	52	52	52	52
Water	19	19	19	19
Gemeentelijke heffingen	0 •	25 •	45	45
Waterschapsheffingen	0 •	23	23	23
Telefoon, televisie, internet	68	68	68	68
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	270	270	270	270
Overige verzekeringen	29	29	29	29
Onderwijs	28 ••	28 ••	72	72
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	4	4	4	4
Vervoer	44 ••	44 ••	56	56
TOTAAL VASTE LASTEN	1225	1273	1349	1349
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	198	198	198	198
Inventaris	107 ••	107 ••	116	116
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	64	64	64	64
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	35	35	35	35
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	428	428	437	437
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	512	512	512	512
Was- en schoonmaakmiddelen	12	12	12	12
Persoonlijke verzorging	84	84	84	84
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	0
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	20	20	20	20
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	628	628	628	628
TOTAAL UITGAVEN	2281	2329	2414	2414
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	39	132	117	142
Restpakket				
Sociale participatie	189 ••	189 ••	264	264
Overig restpakket	67	137	137	137
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	256	326	401	401
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-216	-194	-284	-259

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

•• Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

g. Alleenstaande met zorgvraag

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	983	1081	1179	1278
Zorgtoeslag	88	88	88	88
Huurtoeslag	307	307	307	275
Kinderbijslag	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1378	1476	1574	1641
Vaste lasten				
Huur	593	593	593	593
Energie				
Gas	60	60	60	60
Elektriciteit	20	20	20	20
Water	9	9	9	9
Gemeentelijke heffingen	0 •	8 •	40	40
Waterschapsheffingen	0 •	8 •	13	13
Telefoon, televisie, internet	54	54	54	54
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	135	135	135	135
Overige verzekeringen	20	20	20	20
Onderwijs	0	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2	2
Vervoer	32 **	32 **	32 **	32 **
TOTAAL VASTE LASTEN	924	941	977	977
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	56	56	56	56
Inventaris	74	74	74	74
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	32	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	197	197	197	197
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	269 **	269 **	288 **	288 **
Was- en schoonmaakmiddelen	6	6	6	6
Persoonlijke verzorging	21	21	21	21
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	0
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	10	10	10	10
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	306	306	325	325
TOTAAL UITGAVEN	1427	1444	1499	1499
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	-49	32	75	142
Restpakket				
Sociale participatie	85 **	85 **	96	96
Overig restpakket	17	84	87	87
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	102	169	183	183
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-151	-137	-108	-41

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

h. Alleenstaande oudere met zorgvraag

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	1159	1215	1325	1435
Zorgtoeslag	88	88	88	88
Huurtoeslag	309	309	307	252
Kinderbijslag	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1556	1611	1720	1775
Vaste lasten				
Huur	593	593	593	593
Energie				
Gas	67	67	67	67
Elektriciteit	22	22	22	22
Water	10	10	10	10
Gemeentelijke heffingen	0 •	10 •	40	40
Waterschapsheffingen	0 •	10 •	13	13
Telefoon, televisie, internet	56	56	56	56
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	135	135	135	135
Overige verzekeringen	13	13	13	13
Onderwijs	0	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	2	2	2	2
Vervoer	21 **	21 **	21 **	21 **
TOTAAL VASTE LASTEN	918	938	972	972
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	56	56	56	56
Inventaris	43 **	43 **	74	74
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	32	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	167	167	197	197
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	272 **	272 **	291 **	291 **
Was- en schoonmaakmiddelen	14 **	14 **	14 **	14 **
Persoonlijke verzorging	21	21	21	21
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0	7 **
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	10	10	10	10
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	317	317	336	343
TOTAAL UITGAVEN	1402	1421	1504	1512
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	154	190	215	264
Restpakket				
Sociale participatie	80 **	80 **	91	91
Overig restpakket	17	62	65	65
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	97	142	156	156
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	57	48	59	108

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

i. Paar met zorgvraag en thuiswonend werkend kind

	100%	110%	120%	130%
Inkomsten				
Netto inkomen (incl. kortingen)	2624	2765	2905	3046
Zorgtoeslag	258	236	213	191
Huurtoeslag	0	0	0	0
Kinderbijslag	0	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	2882	3001	3118	3237
Vaste lasten				
Huur	635	635	635	635
Energie				
Gas	60	60	60	60
Elektriciteit	46	46	46	46
Water	16	16	16	16
Gemeentelijke heffingen	0 •	45 •	45	45
Waterschapsheffingen	0 •	23	23	23
Telefoon, televisie, internet	66	66	66	66
Verzekeringen				
Zorgverzekering: Basis en aanvullend	405	405	405	405
Overige verzekeringen	28	28	28	28
Onderwijs	0	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0	0
Contributies en abonnementen	4	4	4	4
Vervoer	54 **	54 **	54 **	54 **
TOTAAL VASTE LASTEN	1314	1382	1382	1382
Reserveringsuitgaven				
Kleding en schoenen	167	167	167	167
Inventaris	100	100	100	100
Onderhoud huis en tuin	24	24	24	24
Eigen risico	96	96	96	96
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	30	30	30	30
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	416	416	416	416
Huishoudelijke uitgaven				
Voeding	439	439	439	439
Was- en schoonmaakmiddelen	10	10	10	10
Persoonlijke verzorging	63	63	63	63
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	13 **	32 **
Huisdieren	*	*	*	*
Roken	*	*	*	*
Diversen	17	17	17	17
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	528	528	542	561
TOTAAL UITGAVEN	2258	2326	2339	2358
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	624	675	778	878
Restpakket				
Sociale participatie	174 **	174 **	208	208
Overig restpakket	83	87	87	87
Vergoeding restpakket	0	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	256	261	295	295
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	367	414	483	583

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

Bijlage 2: Inkomsten

Inkomsten

Het inkomen in de begrotingen is inclusief vakantietoeslag en heffingskortingen (bijvoorbeeld de algemene heffingskorting, de arbeidskorting en de combinatiekorting). Het uitgangspunt is dat huishoudens alle kortingen en landelijke toeslagen waar ze recht op hebben ook daadwerkelijk aanvragen.

Individuele inkomenstoelage

De individuele inkomenstoelage is bedoeld voor mensen jonger dan de AOW-leeftijd die geen zicht hebben op een inkomensverbetering.

Algemene opmerking

Naast bovenstaande inkomensondersteunende maatregelen wordt bij de inkomsten rekening gehouden met de zorgtoeslag, de huurtoeslag, de kinderbijslag, het kindgebonden budget en het de eventuele kinderopvangtoeslag.

Bijlage 3: Verantwoording uitgaven

Het Nibud gebruikt diverse bronnen voor de referentiecijfers. Hieronder volgt een korte verantwoording van keuzes en bronnen uitgesplitst naar het basis- en het restpakket.

1. Basispakket

Huur

Er wordt gerekend met een huur van 593 euro voor een- en tweepersoonshuishoudens 635 euro voor meerpersoonshuishoudens.

Energie

Dit is 90 procent van de prijs van gemiddeld gebruik naar huishoudtype met een opslag voor huishoudens van de AOW-gerechtigde leeftijd (gasverbruik). Daarbij hanteert het Nibud de prijs van het gemiddelde verbruik.

Lokale lasten

Dit zijn de gemeentelijke- en waterschapsheffingen verminderd met de eventuele kwijtschelding.

Telefoon, televisie en internet

Deze bedragen zijn gebaseerd op het bellen met een mobiele telefoon met een sim-only abonnement voor 100 tot 150 belminuten per maand, een basisabonnement voor internet en een basis digitaal televisie abonnement. We gaan er van uit dat iedereen in het huishouden van 12 jaar en ouder een eigen mobiele telefoon heeft.

Zorgverzekeringen

Dit betreft de nominale premie van de basis- en aanvullende verzekering inclusief de minst uitgebreide tandartsverzekering. Voor huishoudens die voldoen aan de voorwaarden is de collectiviteitskorting van toepassing.

Overige verzekeringen

Dit betreft een aansprakelijkheidsverzekering, een inboedelverzekering en voor volwassenen in huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd een uitvaartverzekering.

Onderwijs

Dit zijn gemiddelde bedragen aan schoolkosten. Deze verschillen per schooltype. Ze zijn afkomstig van Nibud-onderzoek (basisschool) en de Schoolkostenmonitor (middelbare school).

Kinderopvang

Dit zijn de kosten exclusief de landelijke vergoeding die wordt gegeven. De kinderopvangtoeslag staat benoemd bij de inkomsten.

Contributies en abonnementen

Hieronder vallen de bankkosten. De kosten aan kranten en/of tijdschriften en de kosten aan (sport-)verenigingen vallen onder het restpakket (zie volgende paragraaf).

Vervoer

Voor ieder lid van het huishouden zijn dit de kosten van een fiets, een OV-chipkaart en enkele zones.

Kleding en schoenen

Deze bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor kleding.

Inventaris en onderhoud

Bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor inventaris en onderhoud.

Niet-vergoede ziektekosten

In het basispakket zitten kosten die elk huishouden heeft. De kosten betreffen de huisapotheek met pleisters, aspirines e.d. plus het bedrag dat een huishouden maximaal kwijt kan zijn aan het eigen risico van de zorgverzekering.

Voeding

De bedragen zijn gebaseerd op de aanbevolen hoeveelheden voor een gezonde voeding volgens het Voedingscentrum. De prijzen van deze voedingspakketten zijn afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Was- en schoonmaakartikelen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Persoonlijke verzorging

Uitgegaan is van een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Diversen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon voor diverse uitgaven. Denk hierbij aan de kosten voor postzegels en de kosten van een identiteitsbewijs.

2. Restpakket

Het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan, is bestemd voor vrije bestedingen. Alle vrije bestedingen vormen samen het restpakket.

Pakket voor sociale participatie

Als voorbeeld heeft het Nibud in samenwerking met het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) een pakket aan uitgaven voor sociale participatie opgesteld. De uitgavenposten waar rekening mee is gehouden staan hieronder weergegeven evenals de richtbedragen voor deze uitgavenposten.

Uitgaven aan sociale participatie, bedrag per maand	
	€
Contributies en abonnementen	
per kind 4 tot 12 jaar	11,00
per persoon vanaf 12 jaar	16,50
per huishouden	2,00
Bezoek ontvangen	
per persoon	8,50
per huishouden	11,00
Op bezoek gaan	
per persoon	5,50
Vakantie/uitgaan	
per persoon	16,50
per huishouden	22,50
Vervoer	
per persoon	9,00
per huishouden	4,50

Bron: Hoff et al, SCP/Nibud, 2009, berekeningen Nibud, 2017.

Overig restpakket

Naast de uitgaven zoals gespecificeerd in het pakket aan sociale participatie kunnen nog allerlei overige uitgaven als voorbeeld in het restpakket worden opgenomen. In dit onderzoek zijn dat de kosten voor woon-werkverkeer (gebaseerd op een tweesterrenabonnement en jaarlijks geïndexeerd), zakgeld voor de kinderen (bedragen zijn gebaseerd op regulier onderzoek van het Nibud) en de kosten voor een huisdier (incl. hondenbelasting).

